

# KYVYIT

käyttöön

OSATYÖKYKYISTEN  
TYÖLLISTYMISEN  
ERIKOISLEHTI – 2/2015

TEEMANA  
mielenterveys ja työelämä

Asiakaslähtöisyydellä  
jopa miljardisäästöt

Oikea-aikainen  
työeläkekuntoutus auttaa

Kokemusasiantuntijuus nosteessa



Kuva: Kati Savela

Niiskuneiti oli löytänyt ensimmäisen rohkean krookuksen nenännipukan. ”Pannaan lasi sen päälle, siten se selviää kylmästä yöstä.” ”Älä pane”, sanoi Muumipeikko, ”se selviää paremmin, jos sillä on vähän vaikeuksia.” (Tove Jansson: Taikatalvi)

Stressi ja loppuun palaminen vaativat työelämässä olevia, kun työn luonne muuttuu jatkuvasti haastavammaksi. Työelämä vaatii enemmän sosiaalisuutta, osallistumista, idearikkautta, muutosvalmiutta ja muita ominaisuuksia, joihin ei perinteisessä koulutusjärjestelmässä valmenneta. Työelämän ristipaineissa kuka tahansa meistä voi kokea riittämättömyyttä, henkistä pahoinvointia, ahdistusta ja masennusta. Mielen järkkäminen ja masennus ovat yksi yleisimmistä sairauslomien syistä ja suurin syy mielenterveysperusteisiin eläkkeisiin.

Masennus katkaisee opiskelu- tai työuran aikaisemmin kuin monet somaattiset työkyvyttömyyttä aiheuttavat sairaudet. Nuorten masennusoireiden varhainen havaitseminen on liian usein onnen kauppa. Missä on se ensimmäinen rohkeus, jolla on uskallusta ottaa puheeksi nuoren ihmisen henkilökohtaiseen, herkkään minuuteen liittyvä asia?

Elämisen hektisyys, suorittaminen ja kaikessa pärjäämisen tarve voivat johtaa uupumiseen ja ”työhön väsymiseen” kaikkein lisäoireineen. Kun monesti taitoja ja halua työn tekemiseen olisi vielä vuosiksi, aktiivinen kuntoutukseen hakeutuminen on tie takaisin työmaailmaan. Jos mielenterveys- ja päihdepalvelujen asiakkaita ei pystytä kuntouttamaan takaisin työelämään, aiheutuu yhteiskunnalle 8,6 miljardin euron kustannukset vuodessa.

On tärkeää, että mielenterveyskuntoutujien paluu työelämään ainakin osa-aikaisesti onnistuu. Yhteiskunnassamme on oltava mahdollisuus tehdä osa-aikatyötä menettämättä perustoimeentuloa. Kannustinloukkujen purkamisen onkin hallitusohjelman tavoitteissa. Odotamme sen toteutuvan osa-aikatyöllisyyttä tukevasti. Syrjäytymisen ehkäisy ei saa olla vain sanahelinää. Kun julkisen sektorin palveluvalikoima ei enää riitä, on kolmas sektori joustava toimija paikkaamaan tukiverkon aukkoja mm. kuntoutuksen ja varhaisen puuttumisen avulla.

Emeritus ylilääkäri **Antti Holopainen** kuvaa tämän lehden haastattelussa riippuvuuden syntyä mielihyvakeskuksen toimintahäiriönä. Tahdonalainen toiminta muuttuu pakonomaiseksi. Osittain tähän perustuu myös viime vuosina kasvavan mielenkiinnon kohteena ollut peliriippuvuus, niin internetissä pelattaviin kuin perinteisiinkin rahapeleihin. Tutkimuksissa on havaittu häiriötä peliriippuvaisten aivojen palkitsemisjärjestelmissä, jolloin pelaamisesta tulee pakonomaista. Suomessa yli 100 000 henkilöllä on rahapeliongelma. Riippuvaisista jopa 75 prosentilla on myös alkoholi riippuvuus.

**JP Pääksyaari** kertoo tiestään kokemusasiantuntijaksi. Kokemusasiantuntija on kokenut itse päihde- ja/tai mielenterveys sairauden tai ollut sairastaneen omainen. Jossain vaiheessa toipumista mieli on avoin vertaistuelle, joka voi auttaa hälventämään ennakkoluuloja psyykenlääkkeitä ja psykiatrista hoitoa kohtaan. Ammattilaisten tarjoamien hoitojen, tiedon ja tuen lisäksi saman kokenut vertaistukea tarjoava lähimmäinen on toipuvalle tärkeä ja auttaa selviytymään arjessa. Hän on elävä esimerkki siitä, että vaikeastakin kriisistä voi selvitä elämään.

**Jaana Pakarinen**  
toimitusjohtaja

## KYVYT käyttöön

Kyvyt käyttöön on osatyökykyisten työllistymisen erikoislehti, joka edistää vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden työllistymistä, työssä pysymistä ja työhön paluuta. Lehti on ilmestynyt vuodesta 1997 lähtien.

**Päätoimittaja:**  
Jaana Pakarinen

**Toimitussihteeri:**  
Kati Savela, p. 044 587 9568,  
kati.savela@vates.fi

ISSN 2242-6043 (painettu)  
ISSN 2242-6051 (verkkolehti)

**Vates**



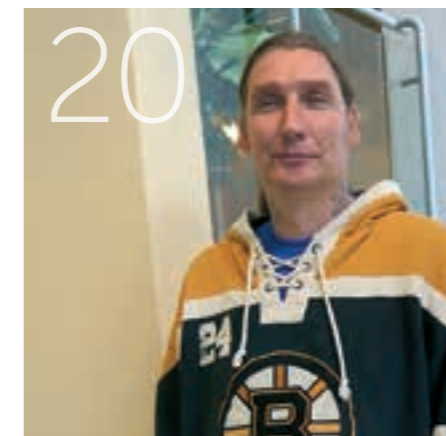
### Julkaisija

Vates-säätiö  
Oltermannintie 8, Helsinki  
PL 40, 00621 Helsinki  
Puh. 09 7527 551  
www.vates.fi  
www.facebook.com/kyvyt.kayttoon  
www.twitter.com/kyvytkayttoon  
#kyvytkayttoon

### Osoitteenmuutokset ja tilaukset

Marianne Kaunismäki  
Puh. 044 743 1929  
marianne.kaunismaki@vates.fi

Painos: 6 500 kpl  
Painopaikka: Savion Kirjapaino Oy, Kerava  
Paperi: 115g Lumisilk, kansi 170g Lumisilk  
Lehden ulkoasu ja taitto:  
Heli Penttinen  
Kansikuva: Kati Savela



## SISÄLTÖ | 2/2015

- 4 Skitsofrenia ei hoidettuna estä työllistymistä
- 6 Suomi tarvitsee mielenterveysohjelman
- 10 Kuntoutus sujuvoittaa työhön paluuta
- 14 Klubitalot perustetaan vahvassa yhteishengessä
- 17 Asiakkaan osallisuus ja tavoitteet tärkeitä
- 18 Esteettömyyden edistäminen on muutakin kuin ”kynnyskysymyksiä”
- 20 Riippuvuudesta pitkän tien kautta kokemusasiantuntijaksi
- 22 Ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen tärkeää
- 24 Vates toimii aktiivisesti osatyökykyisten työllistämisen edistämiseksi
- 26 Väilytömarkkinaprojekti avasi polkua yritys yhteistyölle
- 29 Yhdessä tekeminen vahvistaa – osallisuutta osuuskunnista
- 30 TE-palveluiden kankeus voi jumittaa kehitysvammaisen henkilön työkokeilun
- 31 Kyvyt käyttöön -seminaari: Työhönvalmennuksen monitahoisuus puhutti
- 32 Ajassa
- 34 Vates-säätiön infisivut



Tulihan lehti oikealle henkilölle ja osoitteeseen? Haluatko tilata tai peruuttaa lehden?

### OTA YHTEYTTÄ!

**Marianne Kaunismäki**  
044 743 1929  
marianne.kaunismaki@vates.fi

# SKITSOFRENIA

## ei hoidettuna estä työllistymistä

**Alica Tiirakari** piti oireitaan fyysisinä ja epäili aivokasvainta tai sydänvikaa. Skitsofrenia-diagnoosi järkytti. Vaikka elämä tuntui olevan ohi, kymmenen vuotta myöhemmin hän nauttii siitä ja näkee tulevaisuutensa valoisana. Lääkityksen ja muun tuen ansiosta hän on osatyökykyinen.

Helsinkiä Tiirakarilla oli jo lapsena pelkotiloja, univaikeuksia ja syömishäiriöitä. Ulospäin hän näytteli pärjävää. Tyttö ei puhunut ongelmistaan vanhemmille tai muille, mutta nukkumisvaikeuksia ei voinut salata. Nyt kolmikymppinen Tiirakari nukkui vielä 12-vuotiaana äitinsä vieressä, koska yksin ei kerta kaikkiaan uskaltanut. Vanhemmat veivät hänet lääkäriin, mutta asia jäi sikseen. Ongelman syytä ei alettu selvittää.

– Koulu meni hyvin. Olin suorittaja ja halusin olla muille mieliksi ja tehdä asiat sataprosenttisesti, Tiirakari kuvailee.

Lukiassa asiat alkoivat kasautua ja Tiirakarille alkoi tulla itsetuhoisia ajatuksia. Seurustelusuhteen päätyminen oli kenties yksi laukaiseva tekijä, jonka vuoksi nuori nainen meni psykoosiin ja vietiin sairaalaan. Hänet ohjattiin psykiatrian poliklinikalle selvittelemään asioita ja keskustelemaan jatkohoidosta, mutta aluksi hän kieltäytyi. Se ei tuntunut tarpeelliselta, ja ehkä pelottikin. Vaihtoehtoja ei kuitenkaan ollut. Terveystieteiden hoitajan pienellä painostuksella lukiolainen meni vastaanotolle.

### ”ELÄMÄ OLI NYT TÄSSÄ”

Vanhemmat olivat aavistelleet, että kaikki ei ole kunnossa, mutta tilanteen vakavuus oli heillekin yllätys. Tiirakari luuli tarvitsevänsä pari viikkoa hoitoa, mutta hoitajakso Lapinlahden sairaalassa venyi puoleen vuoteen. Sen jälkeen hän oli vielä kuntoutuksessa Auran sairaalassa muutaman kuukauden.

– Koulu jäi kesken, sillä minun oli keskeytettävä vain toipumiseen. Jossain vaiheessa alettiin epäillä skitsofreniaa, ja diagnoosin saamiseksi on oltava puoli vuotta sairaalahoidossa. Kävin läpi testejä, pään kuvauksia, verikokeita ja niin edelleen. Lopulta diagnoosi varmistui skitsofreniaksi. Olin

epäuskoinen ja melko epätoivoinenkin, Tiirakari muistelee.

– Olin itse epäillyt sydänvikaa, aivokasvainta tai muuta elimellistä sairautta. Kun kuulin diagnoosin, ajattelin, että se oli nyt tässä tämä elämä. Kysyin isältäni, voiko hän rakastaa minua enää. Hän vastasi, että enistä enemmän, jos mahdollista.



**Nyt olen täynnä elämänhalua! Tarvitaan tietysti muutakin kuin sopiva lääkitys. Oikeanlainen tuki, sekä ammattilaisten että läheisten, auttaa.**

Hoitoon pääsy ei heti helpottanut nuoren oloa. Tiirakari koki suurta ahdistusta, joka johti itsensä viiltelyyn ja suljetulle osastolle. Lapinlahdessa keskityttiin vain toipumiseen ja käytiin päivittäin keskusteluja omahoitajan tai lääkärin kanssa. Kuntoutusjakso Auran sairaalassa oli enemmän toimintaa, kuten osallistumista ruuanlaittoon. Siellä Tiirakari koki turvallisuutta ja alkoi miettiä tulevaa.

**ASUMISYKSIKÖN HOITAJAN TUKI AUTTOI** Lukio jäi kesken, koska opiskelu tuotti liian suuria paineita eivätkä opinnot tuntuneet tarpeeksi mielekkäiltä. Tiirakari halusi kuitenkin tekemistä ja saikin töitä kaupan kassalla. Jonkin aikaa sujui hyvin, mutta ahdistusoireet palasivat voimakkaana ja edessä oli

sairaalajakso. Sama toistui parin kuukauden sykleissä.

– Vaikka olin itsetuhoisen, minut päätettiin sairaalasta nopeasti pois, koska näyttelin iloisia. On kai vapautettava tilaa aina uusille potilaille, vaikka on lyhytnäköistä päästää ihminen pois esimerkiksi muutama päivä itsemurhayrityksen jälkeen, hän miettii.

Asiat alkoivat järjestyä toden teolla vasta, kun Tiirakari pääsi asumaan Niemikotisäätiön asumisyksikköön. Siellä hän sai valtavasti tukea valvojalta, joka sopivasti rohkaisi ja patisteli hoitamaan sovittuja asioita. Ystävällinen mutta tomera asenne oli sitä, mitä Tiirakari ja moni muu samanlaisessa tilanteessa oleva tarvitsivat. Asumisyksiköstä seuraava askel oli säätiön jälleenvuokrausasunto, jossa Tiirakari harjoitteli elämistä yksin.

Luottamuksesta elämän kantamiseen kertoo sekin, että Tiirakari lähti opiskelemaan ja sai merkonomin tutkinnon valmiiksi 2012. Hän suuntautui asiakaspalveluun ja haaveilee alan työstä. Toisaalta häntä kiinnostaa myös hoiva-ala, esimerkiksi työskentely vanhusten kuntoutuksen parissa.

Tiirakari on myös osallistunut Mielen-terveyden keskusliiton järjestämälle kurssille, jossa pohdittiin omia vahvuuksia, heikkouksia ja sitä, millaiset ovat omat työllistymismahdollisuudet. Kurssi auttoi osaltaan asettamaan realistisia tavoitteita tulevalle työelämään siirtymiselle.

### VAPAAEHTOISTYÖ EMMAUKSESSA HARJOITTAÄ TYÖELÄMÄÄN

Eräänlaisen turvasataman Tiirakari löysi myös Emmaus-toiminnasta, jossa hänen vanhempansakin ovat olleet mukana. Paikallisilla Emmaus-yhdistyksillä on kirpputoreja, joiden tuotolla rahoitetaan toimintaa omilla paikkakunnilla ja ulkomailla.

Tiirakari käy muutaman kerran viikossa Emmauksen Vallilan kirpputorilla vapaaehtoistyössä. Kassapalvelu, myytävien tavaroiden lajittelu, siivous ja Puolaan menevien lahjoituskuormien pakkaaminen kuuluvat hänen toimenkuvaansa. Työtä on parikymmentä tuntia viikossa. Työtovereista on tullut oma läheinen turvaverkkonsa.

Vapaaehtoistyö on eräänlaista työelämätaitojen harjoittelua. Säännöllisyys, vastualueet ja työyhteisö tekevät siitä työelämän kaltaista, vaikka palkkaa ei saakaan. Emmaus-toiminta ja itsenäinen asuminen ovat vahvistaneet nuoren naisen luottamusta pärjäämiseensä. Sairaus, mielenkään, ei ole este normaalielämälle, vaikka tarvitsisi lääkkeitä ja tukea työelämään siirtymävaiheessa.

– En koe olevani kokopäiväisesti työkykyinen, mutta mielelläni tekisin osapäivätyötä. Saan kuntoutustukea eli olen määrällä aikaisella työkyvyttömyyseläkkeellä. Voin ansaita työllä maksimissaan 770 euroa kuukaudessa ilman, että se vaikuttaa kuntoutukseen, hän selvittää.

Tammikuussa 2016 Tiirakari aloittaa työkokeilun kaupan alalla, mutta ei vielä tarkemmin tiedä, missä. Kokeilun kesto on vielä myös auki. Parhaimmillaan työkokeilu voi johtaa palkkatyösuhteeseen.

### LÄÄKITYS TÄRKEÄ, MUTTA EI YKSIIN RIITÄ

Tiirakari kertoo voivansa nyt hyvin. Hän muutti juuri poikaystävänsä kanssa yhteen ja uusperheeseen kuuluu myös lapsia. Lääkkeitä hän ei aio enää jättää pois. Erään lääkärin sanat saivat hänet suhtautumaan psykoosilääkkeisiin uudella tavalla. Aiemmin hän ajatteli, että ne ovat jotain ylimääräistä kropassa.

– Lääkärin mukaan aivoistani puuttuu jotakin, minkä saan noista lääkkeistä. Se on lohdullinen ajatus. Niiden ansiosta voin selvästi paremmin.

Kymmenisen vuotta sitten Tiirakari piti elämänsä toivottomana eikä nähnyt tulevaisuudessa mitään odotettavaa.

– Nyt olen täynnä elämänhalua! Tarvitaan tietysti muutakin kuin sopiva lääkitys. Oikeanlainen tuki, sekä ammattilaisten että läheisten, auttaa, Tiirakari toteaa hymyillen.

Tavoitteita pitää siis olla, on se sitten itsenäinen asuminen, opiskelu tai harjoittelupaikka. Kun saa rohkaisua niiden tavoittelunsa, se tuottaa myönteisiä ajatuksia ja saa voimaan paremmin, sekä parantaa toimintakykyä. ✕



Alica Tiirakari viihtyy Emmaus-kirpputorilla vapaaehtoistyössä, mutta odottaa innolla myös ensi vuonna alkavaa työkokeilua.

## Skitsofrenia ja työelämä

Työn räätälöinnillä sekä työn ja mielenterveyspalveluiden yhteensovittamisella skitsofreniaa sairastavan on mahdollista työskennellä. FT, dosentti **Annamari Tuulio-Henrikssonin** mukaan toimintakykyä ylläpitävä, yksilöllisesti suunniteltu kuntoutus voi auttaa skitsofreniaa sairastavaa siirtymään työelämään.

Käypä hoito -suositusten mukaan työhön tai koulutukseen palaamista voidaan tukea työ- tai opiskelupaikkaan järjestettävällä psykososiaalisella tuella. Sosiaaliset suhteet, työnteko, terveydestä huolehtiminen ja mahdollisuus joustaviin palveluihin kriisitilanteissa voivat ehkäistä skitsofrenian oireita.



Lähteet ja lisätieto: [www.kuntoutusportti.fi](http://www.kuntoutusportti.fi)  
[www.terveyskirjasto.fi](http://www.terveyskirjasto.fi)

Tietoa mielenterveydestä:  
<http://mtkl.fi/tietoa-mielenterveydesta/>

Kristian Wahlbeck painottaa, että työtä kannattaisi räätälöidä työntekijän elämäntilanteen mukaan. Työntekijä voi itsekään vaikuttaa hyvinvointiinsa mm. stressinhallintakeinoja opettelemalla.



Tarttumalla ajoissa asioihin ja satsaamalla ehkäisevään mielenterveyden hoitoon tuloksia saadaan hyvinkin nopeasti.

# Suomi tarvitsee MIELENTERVEYSSOHJELMAN

Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden kustannukset ovat yhteiskunnalle 8,6 miljardia vuodessa. Suurin osa kustannuksista syntyy siitä, ettei asiakkaita pystytä kuntouttamaan takaisin työelämään.

TEKSTI JA KUVA: Tiina Jäppinen  
PIIRROKSET: Harri Heikkanen

Psykoosit ovat vakavimpia mielenterveyden häiriöitä, joihin sairastuu noin kolme prosenttia väestöstä. Heistäkin osa on silti täysin tai osittain työkykyisiä.

– Suomessa mielenterveyspolitiikan kokonaisote on hukassa, sillä sitä ei vie kukaan johdonmukaisesti eteenpäin, sanoo kehitysjohtaja **Kristian Wahlbeck** Suomen Mielenterveysseurasta.

Silti mielenterveyssyistä työmarkkinoilta katoaa joka vuosi lähes neljä miljoonaa työpäivää sairauslomina. Pelkästään sairauspoissaoloista ja työkyvyttömyyseläkkeistä koituu 4 miljardin kustannukset, puhumattakaan sairauksien vaikutuksista yksilön elämään, läheisiin ja verkostoihin.

Mielenterveysongelmat voivat kohdata jokaista. Joka toisella on jossain elämänsä vaiheessa mielenterveyden häiriö, kuten ahdistus, pelko- ja paniikkihäiriö tai masennustila. Yleensä ne ovat lieviä. Kolmanneksi tavallisimpia ovat erilaiset päihderiippuvuudet.

– Mielenterveysperustaisella työkyvyttömyyseläkkeellä on 110 000 suomalaista, joista noin puolella on taustalla pitkä masennus, toisella puolella psykoosit, sanoo Wahlbeck.

## SUOMI TARVITSEE MIELENTERVEYSSOHJELMAN

Wahlbeck kertoo, että Suomessa mielenterveyskuntoutajat haluavat palata takaisin työelämään ainakin osa-aikaisesti.

– Meillä ei ole kuitenkaan rakennettu työllistymisen polkua kunnolla. Pitäisi hyväksyä se tosiasia, etteivät kaikki ole huipukunnossa läpi elämänsä, Wahlbeck korostaa.

Hallituksen kärkihankkeissa on mukana mielenterveyttä edistävän ja yksinäisyyden ehkäisyn ohjelma.

– Sitä ei saa jättää pelkästään sosiaali- ja terveysministeriön tehtäväksi, kun vaikut-

tavat keinot tulevat kuitenkin yhteiskuntapolitiikan eri alueilta.

Mielenterveyden ongelmat koskevat niin terveys-, sosiaali- ja vammaispolitiikkaa kuin ihmisoikeus- ja työvoimapolitiikkaakin.

– Toivon, että maahan saadaan kokonaisvaltainen ohjelma, jolla mielenterveyttä tuetaan. Tarttumalla ajoissa asioihin ja satsaamalla ehkäisevään mielenterveyden hoitoon tuloksia saadaan hyvinkin nopeasti, kehitysjohtaja Wahlbeck vakuuttaa.

Suomessa on Mielenterveys- ja päihde- eli Mieli-suunnitelma (2009–2015), joka on linjannut viime vuosina yhteistä kehittämistä. Suunnitelma päättyy tänä vuonna.

– Se on ollut menestystarina, koska siinä on esimerkiksi onnistuttu vähentämään pa-

kon käyttöä ja siirtämään ihmisiä laitoshoidosta avohoitoon. Sen fokus on ollut kuitenkin liian kapea, eikä se tuonut riittävästi esiin mielenterveyden edistämisen ja työelämään tukemisen näkökulmaa.

## SYRJÄYTYMISEN EHKÄISYÄ

Nuorten syrjäytymisen ehkäisy on paljolti myös mielenterveyspolitiikkaa. 60 prosenttia nuorista, jotka eivät ole jatkaneet opiskeluita tai ole työelämässä, käyttää psyyklilääkkeitä.

– Heillä ei ole koulutusta eikä työpaikkaa. Näillä nuorilla on 17-kertainen riski tehdä itsemurha muihin ikätovereihinsa verrattuna, Wahlbeck toteaa.

– Mitä pidempään on työelämän ulkopuolella, sitä vaikeampaa on päästä sinne.





Nyt pitäisi kehittää ennen kaikkea perustason mielenterveystyötä, jotta se olisi jokaisen suomalaisen saatavissa omassa terveyskeskuksessa, opiskelijaterveydenhuollossa tai työterveyshuollossa.



Lopulta työttömänä omaksuttuja elämäntapoja on vaikea yhdistää työelämävaatimuksiin.

**VALUVIAT KORJATTAVA**

Kristian Wahlbeckin mukaan Suomessa on mielenterveyden hoitamisessa monta järjestelmän valuvikaa.

Vaikka esimerkiksi psykoterapia tiedetään tehokkaaksi tueksi mielenterveyskuntoutujalle, psykoterapia ei kuulu julkisen terveydenhuollon järjestämistä vastuuseen. Siksi sairastuneen pitää hakea apua itsenäisesti yksityisiltä markkinoilta.

– Ihminen joutuu eriarvoiseen asemaan heti siinä, onko hänellä mahdollisuus käyttää työterveyshuoltoa vai onko hän terveyskeskuksen palveluiden varassa.

On myös sattumanvaraista, osaako henkilö hakea oikeanlaista terapeuttia, mitä terapia maksaa, saako siihen Kelan korvausta ja soveltuuko kyseinen terapia hänelle.

– Terveyskeskuksesta on lähes mahdollonta saada keskusteluapua. Niinpä viisi prosenttia kansasta syö mielenterveyslääkkeitä, hän huomauttaa.

– Nyt pitäisi kehittää ennen kaikkea perustason mielenterveystyötä, jotta se olisi jokaisen suomalaisen saatavissa omassa terveyskeskuksessa, opiskelijaterveydenhuollossa tai työterveyshuollossa.

– En ole uusien betoniin valettujen rakkaisujen kannattaja. Sairaalat ovat hyvin lääketieteellinen lähestymistapa, jossa

unohdetaan kokonaan sosiaalisen kuntoutuksen merkitys ja maailma. Jos on riittävästi hyvin kehittynyt avohoito, sairaalapaikkoja ei tarvita, toteaa Wahlbeck.

**TYÖPAIKAN KEINOT**

On selvää näyttöä siitä, että työnantaja voi tehdä paljon työntekijöidensä mielenterveyden edistämiseksi.

Kun työntekijä voi vaikuttaa omaan työnsä, hän ymmärtää työnsä tavoitteet ja tehtävät sekä sen, milloin työ alkaa ja loppuu. Keskeistä on myös oikeudenmukainen ja työntekijää tukeva johtaminen, missä työssä esimiehiä pitää tukea ja kannustaa.

– Työnantajan, työntekijän ja työterveyshuollon välisessä yhteistyössä on tehtävää. Edelleen ihmiset jäävät yksin sairastamaan kotiinsa, eikä työpaikan toimintatapoja kehitetä.

– Työpaikalla kannattaa räätälöidä työtä ihmisen elämäntilanteen mukaan. Käytävissä on esimerkiksi osasairauspäiväraha. Hyvät ihmissuhteet eli sosiaalinen pääoma työpaikalla tukee ihmisen työhyvinvointia. Usein työttömäksi jäävä kaipaa juuri tätä vuorovaikutusta, muistuttaa Wahlbeck.

Työntekijäkin voi huolehtia omasta psyykkisestä hyvinvoinnistaan.

– Itselleen voi hankkia opettelemalla hyviä stressinhallintakeinoja. Esimerkiksi tietoisuustaidoilla osaa olla läsnä tässä hetkessä, eikä aina murehdi mennyttä tai tulevaa. Elämänhallintataidoilla oppii olemaan te-

kemättä ylitöitä sekä huolehtimaan nukkumisesta, oikeasta ravinnosta ja liikunnasta, listaa Wahlbeck.

**ASUMISPALVELU VOI LAITOSTAA**

Kehitysjohtaja Kristian Wahlbeck on huolissaan siitä, että mielenterveyskuntoutujien ympärivuorokautiset asumispalvelut lisääntyvät joka vuosi. Asumispalvelupaikkoja on jo lähemmäs 8 000, joista enää vain 10 prosenttia on kuntien tuottamia.

– Palveluja tuottavat joko yleishyödylliset tai voittoa tavoittelevat yksityiset yritykset. Yleinen huoli on, että asumispalveluissa kuntouttava toiminta jää liian vähälle huomiolle. Yrityksiltä puuttuu taloudellinen kannustin toteuttaa kuntouttavaa toimintaa, koska asumispalvelujen asiakkaita ei ole yritykselle kannattavaa kuntouttaa pois, pohtii Wahlbeck.

– Kuntien kannattaa panostaa kotiin vietyihin palveluihin sen sijaan, että ostetaan pelkkiä asumispalveluita, sanoo Wahlbeck.

– Siinä asiakasta tuetaan tekemään itse eikä asioita tehdä hänen puolestaan. Jos asumispalvelut ovat sitä, että on katto päällä ja tehdään ruokaa, niin pidemmän päälle se laitostaa ja ihmisen oma toimintakyky heikkenee, muistuttaa Wahlbeck. ✘

Miljardiloikat asiakaslähtöisyydellä

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden (EKSOTE:n) alueella on tehty vaikuttavaa mielenterveys- ja päihdetyötä. Asiakaslähtöisellä toiminnalla ja joustavalla organisaatiolla saadaan apu kaikille tarpeen mukaan.



Pitäisi alkaa heti puhua työelämään paluun mahdollisuudesta tai sinne ensi kertaa hakeutumisesta.

Aikuisten psykososiaalisten palvelujen johtaja **Timo Salmisaari** kertoo, että psykiatrian sairaalapaikat ovat vähentyneet 60 prosenttia ja silti sairaalaan pääsee, kun on tarve. Avopuolellakaan ei ole jonoja, ja jokainen saa apua päivystyksestä ympäri vuorokauden ilman lähetettä.

– Henkilöstöpulaa ei enää ole ja asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen nettotoimintamenot ovat laskeneet niin paljon, että se tarkoittaisi valtakunnan tasolla 5,5 miljardin säästöjä, laskee Salmisaari.

Silti muutoksia ei ole tehty leikkaamalla, vaan suuntaamalla tekemistä uudelleen – asiakaslähtöisesti. Vaikutukset saatiin EKSOTE:n alueella nopeasti eli vuosien 2010–2013 aikana.

– Meidän kuningasjuttu on asiakaslähtöisyys – ihmiseltä ihmiselle. Ensimmäinen taso on kohtaaminen, eli kaikki pääsevät palvelujärjestelmään eikä jonoja ole. Eristykset ovat vähentyneet 90 prosenttia ja asumispalvelujen osto 30 prosenttia. Sen sijaan palveluja tuodaan kotiin, jossa nähdään asiakas elinympäristössään, kertoo Salmisaari.

**PALVELUITA KAIKILLE**

Toinen asia on Salmisaaren mukaan organisaatioiden ketteryyden. Palvelutuotanto on koko ajan liikkeessä sen mukaan, mitä asiakas tarvitsee.

– Nyt meiltä on esimerkiksi kysytty, pystymmekö tuottamaan palveluita maahanmuuttajille. Ei sellaista kysymystä pitäisi olla, sillä on vain kyse siitä, miten me pystymme heitä palvelemaan.

Jos ihmisen pitää vakuuttaa olevansa riittävän ongelmallinen tai sairas, jotta hän saa palveluja, jää aito dialogi ja kohtaaminen ihmisen ja häntä auttavan henkilön välillä puuttumaan.

– Meillä ihminen pyritään palkitsemaan, kun hän tulee järjestelmään, jotta hän kiinnostuu itsestään ja ennaltaehkäisevästä toiminnasta, sanoo Salmisaari.

Kolmas taso, josta Salmisaari puhuu, on oikeudenmukaisuus. Ihmisten on saatava palvelut kaikkialta ja jokaista on kohdelt-

va samalla tavalla. Tämä on iso haaste keskitetylle palvelujärjestelmälle, joka on rakennettu jo kymmeniä vuosia sitten.

– Jos lähdette tekemään uutta organisaatiota tänä päivänä, älkää perustako erikseen mielenterveys- tai päihdepalvelua vaan ottaa nämä palvelut osaksi aikuisten psykososiaalisia palveluita. Aikuisuusosaamisen haaste on ottaa koppi syrjäytyneistä tai syrjäytymisvaarassa olevista ihmisistä, joista monet ovat toimeentulotuen varassa. On vaikea lähteä erottelamaan heitä mielenterveys- tai päihdeongelman perusteella.

Neljäs taso on vastuullisuus, johon kuuluu tuottavuus.

– Pitää myös ymmärtää, että kun raha loppuu ja esiin astuvat kovot arvot, meidän asiakkaamme menettävät ensimmäisenä palvelut. Meidän kuuluu huolehtia myös toiminnan tuottavuudesta, sanoo Salmisaari.

**TYÖELÄMÄ TAVOITTEENA**

Timo Salmisaari korostaa, että asiakkaan kanssa pitäisi alkaa heti puhua työelämään paluun mahdollisuudesta tai sinne ensi kertaa hakeutumisesta.

– Työelämän pitäisi olla mukana joka ikisessä kohtaamisessa. Jos henkilö itse ei tuo tätä esiin tavoitteena, siitä pitää muistuttaa, sanoo Salmisaari.

Mitä tämä sitten käytännössä tarkoittaa? Vaikka sairaalassa kuntoutukseen ei kuulu työelämä, siihen liittyy esimerkiksi lääkitys, jonka pitää olla sellainen, että se mahdollistaa vaikka osa-aikatyön. Työelämä vahvistaa ihmistä ja luo positiivisen kierteen.

Nuorten kohdalla työelämä tavoite tarkoittaa sitä, että jos nuori on masennuksen takia poissa koulusta puoli vuotta, huolehditaan silti, että hän saa muut kiinni myöhemmin.

Toipuminen sairaudesta tarkoittaa, että ihmisellä olisi mahdollisimman hyvä elämä sairaudesta huolimatta. Korostetaan henkilön vahvuuksia ja pohditaan, miten sairauden haittoja vähennetään.

– Jos esimerkiksi masennuksesta jää muistiongelmia, voidaan suunnitella, miten niitä ja niiden tuomia haittoja poistetaan arjessa, sanoo Salmisaari.

Toisaalta epärealististen tavoitteiden asettaminen turhauttaa kaikkia osapuolia.

– Kuntoutuksen tavoitteena voi olla, että huomoinen päivä ei ole aiempaa huonompi. Sairauden aiheuttamat seuraukset voivat olla kohtalokkaita, kuten yksinäisyys tai rahahuolten kasvaminen. Jos nämä jätetään huomioimatta, ihminen voi joutua sairauden aikana pahempaan jamaan kuin ennen sairautta, muistuttaa Salmisaari. ✘

**KOLMAS SEKTORI TÄRKEÄ TUKEA**

EKSOTE:n mielenterveys- ja päihdepalveluiden tulokset vaikuttivat niin hyviltä, että on pakko soittaa Heikintalon Klubitaloon Lappeenrantaan ja kysyä, mitä mieltä palvelujen käyttäjät ovat olleet.

– Klubitalon jäseniä pelotti aluksi sairaalapaikkojen vähentyminen. On käynytkin toisinpäin eli hoitoon pääsee helpommin. Asiakkaat ovat pitäneet siitä, että alueella on päivystys, johon voi olla yhteydessä ympäri vuorokauden. Asiakkaita ei ohjata enää yhtä helposti osastolle, vaan mietitään myös muita vaihtoehtoja, kertoo muutoksesta ohjaaja **Päivi Varis**.

Varis on myös huomannut, että jäsenten hoitosuunnitelmaan on kirjattu esimerkiksi kaksi viikoittaista käyntiä Klubitalolla.

– Olemme kolmannen sektorin toimija emmekä siis osallistu hoitosuunnitelman tekoon, mutta yhteistyö sairaalan kanssa on lisääntynyt. Hoitajat tuovat asiakkaita tutustumaan Klubitaloon, ja hoitosuunnitelmassa otetaan huomioon yhteistyökumppanit. Vaikuttaa myös siltä, että Klubitalon jäsenten yhteistyö oman hoitajan kanssa sairaalassa on tiivistynyt, pohtii Päivi Varis Heikintalon Klubitalosta.

# Kuntoutus sujuvoittaa TYÖHÖN PALUUTA

TEKSTI JA KUVAT: Kati Savela

Mielenterveysongelmien hoidon ja kuntoutuksen ohjeet ja toteutus muuttuvat sitä mukaa kuin tutkimustieto eri menetelmien vaikutuksesta lisääntyy. Tärkeää olisi tunnistaa oireet ja aloittaa hoito jo varhaisvaiheessa ja kohdentaa kuntoutus oikea-aikaisesti ja kuntoutujan tarpeita vastaavasti.

Mielenterveysongelmissa eritoten tarvitaan toimivia ammattilaisverkostoja, jotta kuntoutus tukee parhaalla tavalla toimintakyvyn palautumista. Uhkana on työelämästä, opinnoista ja sosiaalisesta elämästä syrjäytyminen. Ammattilaisten tuen lisäksi työssä kävijä tarvitsee tukea työpaikaltaan ja läheisiltään.

Mielenterveyden häiriöt eivät lievimmillään estä työntekoa, vaikka voivat tilapäisesti sitä vaikeuttaa. Jos oma tilanne on vaikeutunut niin, että voimavarat eivät riitä työstä suoriutumiseen, työterveyshuollon tai perusterveydenhuollon velvollisuus on auttaa etsimään keinoja työssä jaksamisen tueksi.

Suomessa on kymmeniä tuhansia osatyökykyisiä, jotka haluaisivat tehdä työtä jaksamisensa mukaan. Yleisimmät osatyökykyisyyden syyt ovat tuki- ja liikuntaelinvaivat sekä mielenterveysongelmat. Aina selvää syytä ei löydy.

THL:n ja Kelan tutkimustulokset loka-kuulta 2015 kertovat, että kuntoutuksesta on masentuneelle todella apua työssä jaksamiseen. Kuntoutuksesta saadaan paras hyöty, kun sen alku on oikein ajoitettu (ks. AMI-hanke sivulla 13).

## TYÖHÖNVALMENNUKSEN PAINOPISTE YHÄ ENEMMÄN TYÖELÄMÄSSÄ

Kela tukee useita erilaisia ammatillisen kuntoutuksen muotoja mielenterveyskuntoutujalle. Esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennukseen (MT-työhönvalmennus) voi hakea, jos psyykinen sairaus oleellisesti heikentää työkykyä tai vaikeuttaa työllistymistä. Työhönvalmennukseen päästäkseen asiakkaan tulee kyetä sitoutumaan työskentelyyn työpaikalla. Mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennus on sisällöltään alkuvaiheessa tukea työ-

paikan etsimiseen sekä työnhaku- ja työelämätaitojen vahvistamiseen. Työhönvalmennuksessa harjoitellaan käytännön työtä joko työpaikalla, työklonikassa tai muussa Kelan hyväksymässä kuntoutusyksikössä. MT-työhönvalmennus kestää enintään 2,5 vuotta.

Kelan terveysosaston suunnittelija **Maija Rauma** kertoo, että työhönvalmennuksen standardit ovat olleet voimassa vuoden 2015 alusta. Uudistuksessa pidettiin tärkeänä, että Kelan myöntämän kuntoutuksen painopiste on nimenomaan työssä ja työelämään paluussa. Aiemmin kuntoutukseen sisältyi yleiseen elämäntilanteeseen tai oman terveydentilan hoitamiseen liittyvien taitojen opettelua.

– Nämä taidot nähdään kuuluvaksi sosiaaliseen kuntoutukseen, joka on kuntien tehtävä. Kelan kuntoutuksesta haluttiin paremmin käytännön työelämään siirtymistä tukevaa. Työpaikkaa on alettu työhönvalmennuksessa etsiä nopeammin kuin ennen uudistusta, Rauma selittää.



Asiakas voi hakeutua työkykykoordinaattorin luo työterveyslääkärin tai työnantajan kautta. Toimeksianto voi tulla myös työeläke- tai vahinkovakuutusyhtiöstä.

## AUTTAA MYÖS PYSYMÄÄN TYÖSSÄ

Niin sanotun yleisen työhönvalmennuksen piiriin hakeutuu myös mielenterveyskuntoutujia. Yhdeksi syyksi Rauma arvelee, että osa pelkää leimautumista; mielenterveyskuntoutus koetaan vielä usein muuta kuntoutusta vaikeampana asiana puhua. Standardit ovat jälleen uudistumassa, koska niitä haluttiin yhä selkiyttää.

– Tulevissa standardeissa kuntoutuksen kesto on nykyistä joustavampi. MT-työhönvalmennus terminä poistuu, mutta vastaavaa palvelua on yhä tarjolla työhönvalmennuksen nimellä.

Maija Rauma painottaa, että työhönvalmennus ei ole vain keino päästä työhön, vaan auttaa sopeutumaan siihen ja pysymään työssä. Siksi valmennusta ei tarvitse lopettaa, vaikka saisi ns. oikean työpaikan. Valmentaja antaa silloin tukea siirtymävaiheeseen ja työsuhteen vakiinnuttamiseen.

Lisää standardiuudistuksesta Ajassa-palstalla.

## TYÖKYKYKOORDINAATTORI OPASTAA KÄYTÄNNÖNLÄHEISESTI

Työkykykoordinaattorin toimenkuva on syntynyt osana STM:n Osatyökykyiset työssä -ohjelmaa vastauksena kasvaneeseen palveluntarpeeseen. Yhä useampi työntekijä tarvitsee tukea terveysongelmien takia, kun työssä pysyminen tulee vaikeaksi.

Koordinaattori auttaa etsimään keinoja, joilla selviytyä työssä. Jos tällaisia keinoja ei löydy, etsitään uutta, terveydentilaan paremmin soveltuvaa työtä. Koordinaattori voi toimia esimerkiksi työpaikan henkilöstöhallinnossa, työterveyshuollossa, TE-toimistossa tai oppilaitoksessa.

Työkykykoordinaattoreita on koulutettu vuonna 2015 muutama kymmenen. Heillä on kokemusta esimerkiksi kuntoutussuun-



Työhönvalmennukseen hakeutuva saa tiedon palvelusta esimerkiksi lääkäriltä, tutultaan, Klubitalosta, terveydenhoitajalta tai nykyisin myös työkykykoordinaattorilta.



Kelan suunnittelija Maija Rauma kertoo, että mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennuksessa suuntaudutaan entistä enemmän työelämään, sen sijaan että harjoiteltaisiin elämäntilanteeseen liittyviä taitoja.

Tehostetun tuen vaiheet

### TYÖNTEKIJÄN TILANTEEN UUELLENARVIINTI – MIKÄ HEIKENTÄÄ TYÖKYKYÄ

Terveelliset syyt

- työkyvyn sekä kuntoutus- ja hoitotarpeen arvio
- lääkinnällinen kuntoutus

Muut syyt

- organisaation keinojen selvittely

### TYÖSSÄ JATKAMISEN MAHDOLLISTAMINEN – MITEN ETEENPÄIN?

Ammatillinen koulutus

Osatyökyvyttömyysratkaisut

Kuntoutustuki

Osa-aikaeläke

Organisaation omat toimet

Muut vaihtoehdot

### SEURANTA, ARVIINTI JA MAHDOLLISET JATKOTOIMENPITEET

#### TYÖSSÄ JATKAMINEN ONNISTUU

#### USEITA TYÖELÄKEKUNTOUTUKSEN TARJOAJIA

Työeläkekuntoutus on työeläkevakuuttajien järjestämää ja kustantamaa ammatillista kuntoutusta, jonka tavoitteena on ehkäistä työkyvyttömyyttä. Kuntoutus myös parantaa mahdollisuuksia työntekoon, jos henkilö ei terveydentilansa vuoksi voi jatkaa entisessä työssään.

Työeläkekuntoutukseen oikeuttaa työkyvyttömyyseläkkeen uhka, joka todennäköisesti toteutuisi lähivuosina ilman kuntoutustoimenpiteitä. Kuntoutuksen myöntämisen kriteerit täyttyvät, jos työeläkekuntoutuksella voidaan pienentää uhkaa.

Työeläkekuntoutuksen tarjoajia ovat Työeläke-vakuuttajat Tela, Kela, Vakuutuslaitokset VVK ja työvoimahallinto.

Lähde: tela.fi

#### TYÖSSÄ JATKAMINEN EI ONNISTU > VAIHTOEHDOT

#### Työeläkekuntoutuksen keinot

- kuntoutusneuvonta
- työkokeilu
- työhön valmennus
- työhön tai ammattiin johtava koulutus
- elinkeinotuki elinkeinotoiminnan aloittamiseen tai jatkamiseen
- apuvälineet ja -laitteet

#### Kuntoutusetuudet

- kuntoutusraha
- osakuntoutusraha
- harkinnanvarainen kuntoutusavustus
- kuntoutustuki
- kuntoutustukeen liitettävä kuntoutuskorotus.



nittelijana tai työvalmentajana. Koordinaattori voi olla esimerkiksi käynnistämässä asiakkaan kanssa ammatillisen kuntoutuksen hakuprosessia, jossa tälle haetaan työeläkelaitokselta kuntoutuskorvausta. Koordinaattorin avulla voi löytyä muun muassa työkokeilupaikka uudella alalla.

Työkykykoordinaattorin työ on päivittäistä toimintaa, niin pieniä kuin isompia ratkaisuja. Se voi olla neuvontaa sopivien apuvälineiden hankinnasta tai uuteen työhön ohjaamista, joka vaatii koordinaattorilta enemmän asiaan paneutumista.

#### TUKEA BYROKRIARUMBAAN

Tampereen Tullinkulman Työterveydessä työskentelevä **Birgitta Ojala** on ensimmäisiä työkykykoordinaattorikoulutuksen käyneitä. Koordinaattorit ovat jalkautaneet saamaansa oppia muulle henkilöstölle, jotta osaaminen tulee heti laajasti käyttöön.

– Luomme uusia yhteistyöavauksia. Annamme asiakkaillemme vaikkapa määrättyjen oppilaitosten opinto-ohjaajien yhteystiedot sen sijaan, että kehottaisimme vain hakeutumaan opintojen pariin. Toiseksi voimme selvittää, onko asiakas oikeutettu saamaan tukea kuntoutukseensa eläkelaitokselta, Ojala kertoo.

– Usein ihminen on työttömäksi jäämisen uhatta heikoimmillaan ja voi joutua byrokratiapyöritykseen. Tähän tarjoamme tukea. Emme painota asiakkaamme diagnoosia, sillä se ei kuvaa riittävästi hänen toimintakykyään. Sitä vastoin lähemme siitä, että toimintakyky ja sen edellytykset löytyvät kullekin yksilöllisesti. ✕



Vastuualuepäällikkö Birgitta Ojala on maan ensimmäisiä työkykykoordinaattoreita. Työkykykoordinaattori toimii mm. tukena osatyökykyisen henkilön työjärjestelyissä tai linkkinä esimiehen, työterveyshuollon ja työntekijän välillä.

# KUNTOUTUKSEN MONTA MALLIA

## Räätälöidysti korkeakoulutetuille

**K**oska kuntoutujien elämän- ja työelämätilanteet vaihtelevat suuresti, tarvitaan eri ryhmille suunnattuja kuntoutusmuotoja. Ponnahduslauta takaisin työelämään on Orton Pron sekä Työeläkevakuutusyhtiöiden Ilmarisen ja Varman yhteinen kehittämishanke, jonka avulla luodaan työllistymispolkuja korkeakoulutetuille kuntoutujille.

Orton Pro on Invalidisäätiöön kuuluva valmennus- ja asiantuntijatalo, joka erilaisia ratkaisuja aktiivisesti etsien ohjaa asiakkaitaan uuteen suuntaan elämässä. Tekemisen keskiössä ovat työllistyminen, työhön paluu ja koulutus. **Annika Lipponen** toimii Orton Pro:ssa työhönvalmennuspalveluiden tiimipäällikkönä.

– Haemme yksilöllisiä ratkaisuja mielenterveysyistä työelämästä pois jääneille henkilöille, joista osa on ollut jo vuosia poissa työelämästä. Työhönvalmentajan tehtävä on madaltaa asiakkaan kynnyksiä palata työelämään. Valmentaja auttaa asiakasta työkokeilupaikan saamisessa ja kulkee asiakkaan ja työnantajan rinnalla. Poikkeuksellista projektissa on, että työkokeilu voi kestää pidempään kuin normaalit kuusi kuukautta ja jaksoja voi olla useampia. Myös työajassa on enemmän joustoa, sillä osalle kuntoutujista 20 tuntia viikossa voi olla aluksi liikaa, Lipponen sanoo.

Tavoitteena on työllistyminen työkokeilupaikkaan aikaisempaa koulutusta ja työkokemusta hyödyntäen.

– Työnhaku on muuttunut haastavammaksi. Perinteisen työnhaun rinnalle tarvitaan muita kanavia, kuten työkokeilu, joka voi olla luonteva polku työelämään, Lipponen toteaa.

– Työhönvalmennuksen tavoitteena on opiskelijan onnistunut työssäoppiminen, joka parantaa työllistymismahdollisuuksia sekä tukee opintojen läpäisyä. Työhönvalmennus lisää mahdollisuuksia löytää työpaikka jopa noin 50 prosentilla. Heistäkin, jotka eivät heti työllisty, suurin osa lähtee valmentajan tuen avulla jatko-opiskelemaan tai työkokeiluun. Nekin ovat isoja askeleita eteenpäin.

#### KUNTOUTUKSEEN OHJAUS ON TEHOSTUNUT

Työeläkevakuutusyhtiö Varmasta projektissa on mukana kuntoutuksen kehityspäällikkö **Merja Valle**. Hän sanoo, että akateemisesti koulutetut, esimiesasemassa olleet voivat jäädä kuntoutuksen ulkopuolelle. Heidän tuen tarpeitaan vastaavia kursseja ei juuri ole ollut tarjolla.

Valle kertoo, että työkyvyttömyyseläkettä hakevien ja kuntoutukseen hakeutuvien määrät alkavat lähentyä toisiaan. Eläkkeenhakijoita on vuosittain vielä muutama tuhat enemmän. Kuntoutusta osataan hakea entistä paremmin.

– Esimerkiksi työterveyshuollosta ja Kelasta ohjataan asiakkaita kuntoutuspalveluihin aiempaa paremmin, ja se on hyvä kehityssuunta. Toisaalta kaikilla ei ole työterveyshuollon palveluita. Heidät pitäisi saada tehokkaammin ohjautumaan kuntoutuspalveluihin.

## Ryhmämuotoinen avokuntoutusmalli suunnitteilla

**A**ikuisten avomuotoisen mielenterveyskuntoutuksen kehittämishanke AMI järjestettiin vuosina 2010–2014 osana Kelan mielenterveyskuntoutuksen kehittämistointia. Hanke saavutti hyvin tavoitteensa.

Kuntoutusta toteutti kuusi palveluntuottajaa, ja AMI-kursseihin osallistui yhteensä 247 kuntoutujaa. Heistä 216 osallistui Kelan tutkimusosaston ja THL:n yhteistyössä toteutamaan arviointitutkimukseen, jossa selvitettiin kuntoutuksen koettua vaikutusta ja masennuskuntoutuksen palveluketjun toimivuutta mm. kuntoutujilta ja kuntoutusohjaajilta.

Tutkimustulosten perusteella kuntoutajat kokivat kurssin pääosin hyödylliseksi ja psyykkistä vointia, työ- ja toimintakykyä sekä voimavaroja kohentavaksi. Avokäynteinä toteutunut ryhmämuotoinen kuntoutusmalli toimi hyvin masennuskuntoutuksessa.

Kuntoutusta tarvitsevat tunnistettiin työterveyshuollossa melko hyvin, mutta oikea-aikaisuus ei aina toteutunut. Ohjaajien mukaan parhaiten kuntoutumista edistivät mm. kuntoutuksen ryhmämuotoisuus ja avomuotoisuus.

AMI-hankkeen tuloksia käytetään Kelan uuden avomuotoisen mielenterveyskuntoutuksen palvelumallin luomisessa. Kelan tavoitteena on järjestää jatkossa avomuotoisia kuntoutuskursseja työelämässä tai opiskelemissa oleville aikuisille, joiden työ- tai opiskelukykyä uhkaa masennus.

Vuonna 2015 on alkanut Muutos-hanke, jossa tutkitaan, miten Kelan kuntoutuspalveluiden muutokset ovat vaikuttaneet kuntoutujan saamaan palveluun ja kuinka uusimuotoinen palvelu toimii. Tutkimuksessa selvitetään, onko kuntoutus ollut kuntoutujan itsensä kannalta oikea-aikaista ja taroituksenmukaista.

#### KELAN KUNTOUTUSTUKIA

- Lakisääteinen ammatillinen TYK-kuntoutus. Työntekijä voi parantaa työkykyään TYK-kuntoutuksessa, jos hänen työkykynsä ja ansiomahdollisuutensa ovat olennaisesti heikentyneet sairauden vuoksi.
- Harkinnanvaraisen TYK-kuntoutuksen ei myönnetä tukea loppuvuonna 2015.
- Kesällä syyskuusta 2015 alkaen perutut ASLAK-kurssit käynnistyvät sittenkin.
- Uudelleen käynnistettävien ASLAK-kurssien tulee alkaa vuoden 2015 aikana, mutta jatkoajaksot voivat siirtyä vuoden 2016 puolelle.
- Lokakuun alusta 2015 on voinut saada osakuntoutusrahaa, jos tekee kuntoutuspäivinä lyhennettyä työaikaa.

#### TYÖELÄKEKUNTOUTUJIA VUONNA 2014 NOIN 13 000

Eläketurvakeskuksen mukaan vuonna 2014 työeläkekuntoutuksen hakemukset, päätökset, kuntoutujien määrä ja kustannukset kasvoivat 5 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Työeläkekuntoutujia oli 13 607. Tyypillinen työeläkekuntoutuja tuli työelämästä yksityiseltä sektorilta ja keski-ikä oli 47 vuotta.

Vuonna 2010 kuntoutuksensa päättäneistä oli seurannan mukaan 72 prosenttia työelämässä ja 28 prosenttia eläkkeellä aloittaessaan kuntoutuksen. Työelämästä kuntoutukseen hakeutuneet sijoittuivat kuntoutuksen päättyessä paremmin työelämään ja täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyi vähemmän kuin eläketastaisten ryhmässä.

**Tukea ja tietoa verkosta**  
[www.mielenterveystalo.fi](http://www.mielenterveystalo.fi)  
[www.apua.info](http://www.apua.info)  
[www.mielenterveysseura.fi](http://www.mielenterveysseura.fi)  
[www.mtkl.fi](http://www.mtkl.fi)

# Klubitalot perustetaan vahvassa yhteishengessä

Klubitalon perustamiseen tarvitaan yhteistä tahtoa ja määrätietoista toiminnan etujen esittelyä. Koska toiminnan vaikutuksista on vahva näyttö sekä Suomessa että kansainvälisesti, Klubitalon tuomat hyödyt on helppo perustella. Esimerkitapauksena kerron, miten Tikkurilan Klubitalo sai alkunsa.

**E**telä-Suomen Klubitalo-osajat ESKOT ry käynnisti perustamisprosessin Vantaalle, koska kiinnostusta asiaan oli ollut kauan ja koska paine toiminnan käynnistämiseksi kasvoi muun muassa mielenterveyskuntoutujien, heidän läheistensä, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten ja järjestötoimijoiden taholta. Lisäksi vuonna 2010 THL:n tekemä auditointi Vantaan perustason mielenterveyspalveluista sisälsi suosituksen klubitalotyyppisestä toiminnasta. Lopullisena sinettinä vantaalaisen virkamiehen ja allekirjoittaneen kohtaaminen käynnisti klubitalotoiminnan perustamistyön.

ESKOT ry lähetti vuonna 2013 vantaalaisille vaikuttajille, poliittisille päättäjille ja virkamiehille avoimen kirjeen, jossa kerrottiin klubitalotoiminnan myönteisistä vaikutuksista mielenterveyskuntoutujien hyvinvointiin ja kaupungin talouteen. Hakemuksen tueksi ESKOT ry pyysi kannanottoja Vantaan muilta kolmannen sektorin toimijoilta.

Kun Vantaan kaupunki oli sitoutunut rahoitukseen, Vantaan kaupungin ja ESKOT ry:n edustajat kävivät neuvottelun RAY:ssa. Hakemus, jonka liitteenä oli muuan muassa hankesuunnitelma ja kaupungin aiesopimus, toimitettiin RAY:lle toukokuussa

2013. Lopullinen rahoituspäätös saatiin STM:stä helmikuussa 2014, minkä jälkeen alkoi heti Klubitalon johtajan rekrytointi. Keväällä rekrytoitiin loput henkilöstöstä. Heillä tuli olla muun muassa työhön soveltuva sosiaali- ja terveysalan koulutus sekä kokemusta työskentelystä mielenterveyskuntoutujien kanssa ja osatyökykyisten henkilöiden työllistämistä.

## VARAUDU TILOJEN REMONTTIIN, TIEDOTA AJOISSA

Tilojen etsintä oli aloitettu jo, kun hakemus oli jätetty. Vantaalaisten mielipidettä sijainnista kysyttiin, ja paikaksi valikoiti

tui Tikkurila. Klubitalotilassa on oltava esimerkiksi ruuanlaittomahdollisuus sekä tilaa toimistotyöskentelyyn ja kodinhoitoon. Esteettömyys on myös olennainen kriteeri.

Sopivia tiloja ei yleensä löydy valmiina. Remonttikustannuksiin sekä laite- ja kalustohankintoihin voi hakea RAY:lta investointiavustusta. Usein klubitalot saavat lahjoituksina kalusteita ja laitteita.

Toiminnasta tiedottaminen mahdollisille tuleville klubitalon jäsenille ja yhteistyökumppaneille on hyvä käynnistää heti, kun rahoituspäätös on saatu. Tikkurilan Klubitalolle perustettiin Facebook- ja www-sivut, joiden kautta tiedotettiin esimerkiksi toiminnan käynnistämisen aikatauluista. Koska klubitaloa oli odotettu pitkään, kiinnostus oli suurta. Tikkurilan Klubitalosta on tehty myös tiedotteita ja esite jaettavaksi eri tilaisuuksissa. Lisäksi Klubitalo julkaisee lehteä jäsenille sekä sidosryhmille.

## JÄSENET OSALLISTUVAT KAIKKEEN TOIMINTAAN

Tikkurilan Klubitalon johtaja **Kai Mäkisalo** on painottanut, että tiedottaminen kannattaa aloittaa mahdollisimman pian myös siksi, että jäseniä saadaan heti mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan aloittavan klubitalon toimintaa. Jotain on tehty toimintamallin vastaisesti, jos henkilöstö sisustaa tilat ja suunnittelee toiminnan ja vasta sitten avataan Klubitalon ovet jäsenille.

Klubitalotoiminnan perusta on siinä, että jäsenet ovat mukana kaikessa: suunnittelussa, toteutuksessa, päätöksenteossa ja toiminnan arvioinnissa. Tämä pätee myös uuden klubitalon käynnistämiseen lähtien verhojen ja huonekalujen valinnasta aina avajaiskutsujen tekoon ja tarjottavien valmistamiseen. ✖

Kaiju Yrttiaho  
toiminnanjohtaja  
Etelä-Suomen Klubitalo-osajat ESKOT ry

Lisätietoa:  
[www.suomenklubitalot.fi](http://www.suomenklubitalot.fi)

## Klubitalotoiminta

### edistää jäsenten hyvinvointia ja työllistymistä

**T**erveystieteiden mielenterveyspalvelut eivät yksin riitä kuntoutujille. Niiden lisäksi on tuettava kokonaisvaltaista voimaantumista yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Mielenterveyskuntoutujien klubitalot ovat olleet tässä edelläkävijöitä. Klubitalojen siirtymätyökokeilut ja tuetun työllistymisen käytännöt johtavat useammin ja pitkäkestoisempaan työllistymiseen kuin muut mielenterveyskuntoutujien työllistämisen tukimuodot.

Klubitalotoiminta on kansainvälisesti koordinoitu kuntoutumista ja yhteiskunnallista osallisuutta tukeva menetelmä, jonka toimintaperiaatteet ja arvot on määritelty klubitalojen kansainvälisissä laatusuosituksissa. Niitä kehitetään jäsenkokemusten ja henkilöstöaloitteiden pohjalta joka toinen vuosi järjestettävissä kansainvälisissä seminaareissa.

Arviointitutkimuksissa laadukkaasti organisoidut klubitalot ovat osoittaneet hyödyllisiksi ja vaikuttaviksi sekä kuntoutujille, heidän läheisilleen, rahoittajille että yhteiskunnan muille instituutioille – ”win-win-win” -toimintamalliksi, josta kaikki osapuolet hyötyvät. Klubitalojen on osoitettu ottavan huomioon jäsentensä yksilölliset kehittämistarpeet ja toiveet laajemmin kuin mihin nykyiset psykiatriset terveydenhuollon palvelut pystyvät.

Kansainväliset tutkimukset osoittavat merkittävää vaikuttavuutta: säännöllinen osallistuminen klubitalon toimintaan edistää jäsenten toipumista ja parantaa heidän yleistä hyvinvointiaan ja motivaatiotaan oman tulevaisuuden pohtimiseen. Vuonna 2009 tehdyn tutkimuksen mukaan psykiatristen sairaalapalvelujen käyttö Suomessa väheni keskimäärin 75 prosenttia. Eri tutkimusten mukaan myös mielenterveys- ja sosiaalialan avopalvelujen käyttö on vähentynyt 25–40 prosenttia. Lisäksi on osoitettu, että osa-aikainenkin työllistyminen tuottaa kunnille ja valtiolle lisää verotuloja ja vähentää sosiaaliturvaetuksien tarvetta sekä voimaannuttaa kuntoutujia omatoimiseen ja mielekkääseen elämään.

Klubitalokuntoutus perustuu kansainväliseen Fountain House -toimintamalliin, jonka tavoitteena on parantaa kuntoutujien elämänlaatua, vähentää sairaalahoidon tarvetta ja tukea paluuta työelämään. Nykyään Fountain House -mallilla toimivia klubitaloja on noin 340 eri puolilla maailmaa. Suomessa klubitaloja on 25. Suomen ensimmäinen klubitalo perustettiin Tampereelle vuonna 1995.

Eske Hänninen  
Sosiaali- ja terveyspolitiikan asiantuntija  
Clubhouse Internationalin hallituksen jäsen  
Clubhouse Europan tutkimusryhmän puheenjohtaja  
Suomen Klubitalot ry:n vapaaehtoistyöntekijä

Artikkeli on julkaistu kokonaisuudessaan Kyyvyt käyttöön eXtra -lehdessä v. 2014



Kuvat: Mari/Tikkurilan Klubitalo

Tikkurilan Klubitalon avajaisia vietettiin toukokuussa 2015.



# Klubitalo raottaa ovea työelämään

**Sanna Lindholm** on tyytyväinen Klubitalo-kävijä. Hän löysi mielenterveyskuntoutujille suunnatun toiminnan kolme vuotta sitten. Nyt 33-vuotias Lindholm oli sairastanut kaksisuuntaista mielialahäiriötä vuosia tietämättä syytä pahalle ololleen.

TEKSTI JA KUVA: Kati Savela



**KAADUIN**  
Alamäkeen kaaduin  
ylämäeksi muuttui  
Apua rukoilin  
Oksasta kiinni sain

Sanna Lindholm

Peruskoulun jälkeen Lindholm ei jaksanut keskittyä vaatturin ammattiopintoihin, koska matka kotoa Nurmijärveltä Helsingin Roihuvuoreen kävi raskaaksi. Hän vaihtoi Järvenpään seurakuntaopistoon lastenhojaajan linjalle. Hän oli jo hakenut apua masentuneisuuteen ja elämän suunnan etsimiseen muun muassa työvoimatoimistosta eli nykyisestä TE-toimistosta sekä ammattikoulun terveydenhoitajalta.

– Työkkärissä minua pidettiin liian sairaana, jotta he olisivat voineet tarjota palveluitaan. Sain luotua heidän suosituksesta kontaktin nuorten psykiatriselle poliklinikalle, jossa kävin juttelemassa viikottain. Muutaman kuukauden jälkeen pystyin suunnittelemaan tulevaisuuttani työvoimatoimiston ammattilaisten avulla, Lindholm kertoo.

Paha olo ei silti hellittänyt. Lindholm asui opiston asuntolassa, mutta ei aina jaksanut lähteä tunnille. Silloin hän ei myöskään antanut itselleen lupaa syödä tarpeeksi, laihtui ja päätyi keskeyttämään opinnot jäädäkseen kotiin toipumaan. Hän aloitti uudelleen käynnit psykiatrisen poliklinikalla masennuksen takia.

– Siitä tuli minulle on-off-kuvio: lopetin hoidon ja jonkin ajan päästä pyysin päästä takaisin.

Lindholmia hoidettiin vastaanottokäyntien lisäksi masennuslääkkeillä. Hänen olonsa vaihteli täydellisestä jaksamattomuudesta aktiiviseen opiskelijakunnassa toimimiseen. Hän yritti myös itsemurhaa, koska ahdistus kasvoi liian suureksi. Masennusdiagnoosi oli jo alettu kyseenalaistaa. Diagnoosi tarkentui vasta vuonna 2010, kun Lindholm joutui psykoosiin ja pääsi Nurmijärven psykiatriselta poliklinikalta saadulla läheteellä Kellokosken sairaalaan kolmen kuukauden hoitojaksolle.

Kun selvisi, että oireilu johtui kaksisuuntaisesta mielialahäiriöstä, lääkkeet menivät ensimmäisen kerran vaihtoon. Masennuslääkkeet saattavat jopa pahentaa oireita. Myös kaksisuuntaisen mielialahäiriön hoitoon tarkoitetuista lääkkeistä täytyy kokeilemalla etsiä sopiva.

## KLUBITALO TOI RYTMİÄ ELÄMÄÄN

Tavattuaan tulevan kihlattunsa Lindholm

muutti Nurmijärveltä Helsinkiin. Muutama vuosi sitten hän alkoi etsiä kontakteja muista mielenterveyskuntoutujista. Hän löysi hoitavan tahon avulla Helsingin Klubitalon Sörnäisissä.

– Klubitalon työpainotteinen toiminta arkipäivisin antoi minulle raamit kasvaa hermorauniosta takaisin omaksi itsekseeni, joka olin viimeksi yläasteikäisenä, Lindholm toteaa tyytyväisenä.

Klubitalolla oli myös suuri rooli kotiutumisessa uuteen asuinpaikkaan.

– Se on minulle kiintopiste, kuin työpaikka, jonne mennä säännöllisesti, kuten muut ihmiset menevät palkkatyöhön. Klubitalon ulkopuolella on aikaa myös harrastuksille. Kirjoitan muun muassa runoja, teen ristikoita ja käsitöitä sekä katselen Netflixistä ohjelmia.

## SIIRTÄMÄTYÖSSÄ TOTUTTELUA TYÖELÄMÄÄN

Sanna Lindholm kertoo, että säännöllinen vuorokausirytmä ja riittävä uni ovat tärkeitä oireiden kurissa pitämiseksi. Uusien asioiden kohtaaminen aiheuttaa levottomuutta, rutiinit ovat hyvää.

Lindholm on saanut tuntumaa työelämään Klubitalojen omalla siirtymätyömallilla. Mallissa etsitään työnantajia, jotka ottavat Klubitalon kautta osa-aikaisen työntekijän sovitun mittaiseen työsuhteeseen. Työtehtävät muokataan kuntoutujan valmiuksien mukaan.

– Olen ollut siirtymätyössä UPM:llä puoli vuotta varastohallinta- ja toimistotehtävissä. Klubitalolta nimetyt siirtymätyöohjaajat ja UPM:n esimieheni olivat tukenani koko ajan, Lindholm kertoo.

Seuraava askel oli Kelan rahoittama puolen vuoden työkokeilu. Siihen kuului parin kuukauden jakso toimistotyössä sekä parin viikon työskentely assistenttina Valmennuskeskus Publicissa.

– Minusta on ihana kokeilla erilaisia töitä jaksamiseni mukaan. En pystyisi vielä tekemään 8-tuntista päivää, mutta viisi tuntia menee hyvin. Klubitalolla käyminen on tukenut minua hurjasti, nykyisin Helsingissä kihlattunsa kanssa asuva Lindholm kiittää. ✘

TEKSTI: Kati Savela, KUVA: Rodeo

# Asiakkaan osallisuus ja tavoitteet tärkeitä

Mielenterveyspotilaiden kuntoutumisen tueksi alettiin 1970-luvulla perustaa sosiaalipsykiatrisia yhdistyksiä, jotka aluksi tarjosivat eri tavalla tuettuja asumispalveluita. Yhdistyksiä on nykyisin toistakymmentä eri puolilla Suomea. Ne tarjoavat vaihtelevasti mm. asumispalveluita, työtoimintaa, päivätoimintaa ja valmennusta.

Sosiaalipsykiatriset yhdistykset ovat voittoja tavoittelemattomia, ja osalla niistä on yleishyödyllinen status. Palvelut on suunnattu erilaisista mielenterveysongelmista kärsiville.

Niemikotisäätiön toiminnanjohtaja **Seppo Eronen** toimii Suomen sosiaalipsykiatristen yhteisöjen keskusliiton puheenjohtajana. Hän kertoo, että sosiaalipsykiatrisissa yhdistyksissä pidetään tärkeänä tarjota tuetun asumisen lisäksi myös muuta kuntouttavaa toimintaa, joka vahvistaa kuntoutujan osallisuuden kokemuksia.

Asumispalveluiden vaikuttavuutta on Eronen mukaan tutkittu vain vähän. Hän on itse tehnyt aiheesta gradun, jonka yksi johtopäätös oli, että asumisen vaikuttavuudessa on isot erot eri palveluntuottajien välillä. Aiemmin Mielenterveyden keskusliitossa työskennellyt tutkija **Markku Salo** on tehnyt samankaltaisen havainnon arvioidessaan eri asumisyksiköiden kuntouttavuutta.

– Yhdistykset ovat yleisesti ottaen hyvin myönteisiä kehitykselle. Niiden kesken jaetaan aktiivisesti toimintamalleja, joiden on todettu auttavan asiakkaita, Eronen sanoo.

## ASIAKKAALLA AKTIIVINEN ROOLI

Seppo Eronen kertoo, että yhdistyksissä puhutaan nykyisin paljon ns. recovery oriented-mallista, eli toipumissuuntautuneesta tai hyvinvointilähtöisestä mallista, joka on

lähtöisin Isosta-Britanniasta. Sen ydin on, että asiakkaille annetaan enemmän valtaa ja vastuuta päättää toipumiseensa liittyvistä asioista.

– Tavoitteiden ja päätösten tulee olla asiakkaan tekemiä, eivät hoitavan tahon ehdotuksia, hän selventää periaatetta.

Eronen avaa yhdistysten kustannusrakennetta. Kunnat hankkivat yleensä kilpailutuksen kautta yhdistyksiltä asumispalveluita ostopalvelusopimuksella. Osa tuloista kertyy asiakasmaksuista. Myös Raha-automaattiyhdistys tukee joidenkin yhdistysten toimintaa. Pienempiä rahoittajia ovat osalle yhdistyksistä ESR eli Euroopan sosiaalirahasto ja TE-palvelut. Jotkut yhdistyksistä pyörittävät työkeskustoimintaa, jota rahoitetaan osittain eri yrityksiltä saatavilla tuloilla.

Ajan ilmiö on suurien monikansallisten asumispalvelutuottajien ilmestyminen toimialalle. Etenkin ympärivuorokautiset asumispalvelut ovat 90-prosenttisesti yritysten hallussa.

– Niillä ei ole välttämättä kokemusta alasta, jolloin palveluiden laadusta ja vaikuttavuudesta ei ole takeita. Uusi ilmiö on palveluiden myyminen selkeästi alle omakustannushinnan markkinoiden valtaamisen toivossa. Asumispalveluiden kilpailutamisessa on yhä paljon korjattavaa, toteaa Eronen. ✘

# Esteettömyyden edistäminen on muutakin kuin ”KYNNYSKYSYMYKSIÄ”

Mantranani on Design for All, esteettömyyden edistäminen. Kyse ei ole vain fyysisistä esteistä, vaan ihmisestä aktiivisena toimijana, joka määrittelee itse, mitä voi ja haluaa tehdä.

TEKSTI: Niina Inberg, Kuva: Laura Pullinen

Kiitos perheeni, olen 26 vuoden ajan kokenut itseni ”tavalliseksi tallaajaksi” – pyörätuolista huolimatta – sillä olen tullut kohdelluksi ja kohdatuksi ilman liikuntavammaisen lisämääreitä. Lisäksi valkolakki, kaksi ammatitutkintoa ja työllistyminen kertovat tavanomaisesta suomalaisen nuoren aikuisen tarinasta, vaikka lapsena koettu vammautuminen onkin värittänyt arkea. Elämäni ei kuitenkaan ole selviytymistarina, hieman värikylläisempi vain.

Aloittaessani projektityöntekijänä Satakunnan ammattikorkeakoulussa keväällä 2015 tiesin, mitä odottaa. Vuotta aiemmin suorittaessani Sosionomi (AMK) -opintojen harjoittelua Jengoilleen (osatyökykyiset työyhteisössä) -hankkeessa sain kiilattua renkaani työpaikan ovien väliin – välillä ihan konkreettisesti.

## ESTEETTÖMYYDEN LAAJA-ALAISSUUS

Työni pohjautuu kansainvälisen Design for All -verkoston strategiaan, jossa keskeistä on esteettömyyden edistäminen. Esteettömyys (accessibility) on totuttu liittämään rakennettuun ympäristöön ja asumisratkaisuihin sekä näiden turvallisuuden erityisryhmien näkökulmista. Esteettömyys koskee kuitenkin muutakin kuin fyysistä ympäristöä ja liikkumista. Kyse on kokonaisuudesta, jossa ihminen – erityisryhmän edustajana tai ei – tulee nähdä oman elämänsä subjektina ja aktiivisena toimijana. DfA -termiä onkin alettu käyttää yhä laajemmin esteettömyydestä puhuttaessa.

### ESTEETÖN YMPÄRISTÖ ON VÄESTÖSTÄ

- » 10 prosentille välttämätöntä
- » 40 prosentille tarpeellista
- » 100 prosentille miellyttävää

### ESTEETTÖMYYS NÄKYVÄLLÄ OSA-ALUEELLA

#### » fyysinen

(rakennettu ympäristö, liikkuminen, turvallisuus, aistiesteettömyys)

#### » psyykinen

(syrjäytymisen ehkäisy, kokemus arvostetuksi tulemisesta, eheä identiteetti)

#### » sosiaalinen

(aktiivinen osallistuminen, työllistyminen ja koulutus, yhteiskunnan asenteet)

#### » taloudellinen

(erityisryhmien alennukset, avustajan huomiointi hinnoittelussa)

#### » tiedonsaanti

(käyttäjälähtöisyys, palveluohjaus, sähköisten palveluiden monikanavaisuus)

SAMK:n Esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmässä pyrimme lisäämään esteettömyysosaamista, parantamaan palvelujen ja aktiviteettien saavutettavuutta sekä edistämään yhdenvertaisuutta. Otamme osaa tapahtumiin, koulutamme esteettömyyskartoittajia ja teemme laaja-alaista vaikuttamistyötä. Eri toimijoiden kanssa toteutettava yhteistyö on työn suola. Sidosryhmiimme kuuluvat esimerkiksi sosiaali- ja terveysala, hyvinvointiteknologia, Lounais-Suomen ammattikorkeakoululiittouma CoastAL sekä Invalidiliitto ja paikallinen vammaisneuvosto.

## TYÖ ETUOIKEUDESTA PERUSOIKEUDEKSI

Tiedostan olevani etuoikeutettu saadessani tehdä mielekästä työtä myös omaa elämää koskevan esteettömyyden parissa. Osatyökykyisenä työllistyminen ei ole itsestäänselvyys, vaikka Perustuslain 18§:än mukaan jokaisella on oikeus toimeentulon hankkimiseen valitsemansa työn, ammatin tai elinkeinon avulla.

Suomessa on noin 70 000 työkykyistä vammaista henkilöä, joista työpaikka on vain 60 prosentilla. Vaikka vamma asettaa fyysiselle toimintakykyyn tietyt raamit, merkittävimmät työllistymistä estävät tai edistävät tekijät ovat omissa ja yhteiskunnan asenteissa. Vaa’an tulisikin kallistua suuntaan, jossa osatyökykyisten työllistyminen, mielekkään opiskelupaikan saaminen sekä aktiivisina toimijoina oleminen olisivat selviö ilman, että koemme tarvetta tuntea niistä kiitollisuutta.

## AKTIIVISET OSALLISTUVAT, SYRJÄYTETYT SYRJÄYTYVÄT

Vammasta tai sairaudesta huolimatta jo valmiiksi aktiiviset, tukiverkoston omaavat ja motivoituneet erityisryhmien edustajat ovat usein aktiivisia monella rintamalla. Vastaavasti syrjäytymisuhan alle esimerkiksi sairastumisen myötä luisuneet ja tukiverkoston kadottaneet kokevat tulevaisuuden haasteellisena. Omalla kohdallani kodin tuki, suomalainen terveydenhuolto ja palveluverkosto sekä oma jääräpäinen luonteenlaatu ovat edistäneet elämäntien monipuolisuutta ja aktiivista osallistumista. Erityisryhmien osallistumisen taso on kiinni muun muassa siitä, miten eri toimijoiden toteutumisen, arvostetaanko erityisryhmiä yhteiskunnan tasolla sekä miten yksilöt itse suhtautuvat mahdollisuuksiinsa. On siis jälleen kyse asenteista.

## AIKA- JA RESURSSITEHOKASTA SUUNNITTELUA

Esteettömyys tulisi sisällyttää suunnittelu- prosesseihin yhä monipuolisemmin muun muassa asuinalueiden kaavoituksessa ja rakentamisessa sekä palvelutarjonnassa. On resurssitehokasta ennakoita eri kohderyhmien tarpeet kuin muuttaa jo tehtyjä ratkaisuja. Yhteiskunnassa esteettömyysosaaminen edistyy hiljalleen rakentamis- ja palvelutuotamisessa lakien ja määräysten myötä, mutta se tulisi juurruttaa suunnittelijoiden mieliin yhä vahvemmin. Avainasemassa tässä ovat monialaisen osaamisen hyödyntäminen, eri käyttäjäryhmien osallistaminen suunnittelu- prosesseihin sekä tahto toimia uudella tavalla – ihan meidän jokaisen! ✘

## AKTIIVISTA OSALLISTUMISTA EDISTÄVÄT:

- » tukiverkosto (perhe, ystävät, työ- ja opiskelutoverit)
- » esteettömyyden toteutuminen
- » luottamus omiin kykyihin
- » mahdollisuus opiskeluun ja työhön (kyvyt ja mahdollisuudet kohtaavat)
- » toimivat tukipalvelut
- » onnistumisen kokemukset
- » osatyökykyisten näkeminen resurssina

## AKTIIVISTA OSALLISTUMISTA ESTÄVÄT:

- » tukiverkoston puute
- » esteettömyyden huomiotta jättäminen
- » asenteet (“osatyökykyiset eivät osaa tai ole tuottavia”)
- » ennakkoluulot erityisryhmiä kohtaan (pelot, tiedon puute)
- » byrokratia (monen luukun -periaate)
- » työn kannattamattomuus (varhainen eläkkeelle jäänti)
- » motivaation ja luottamuksen puute

Kirjoittaja Niina Inberg on projektityöntekijä Satakunnan ammattikorkeakoulusta

LÄHTEET: Esteeton.fi Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoittajat. Perustuslaki 1999/731. Oikeus työhön ja elinkeinonvapaus. www.finlex.fi Satakunnan ammattikorkeakoulu 21.11.2014. Esteettömyys ja saavutettavuus. www.samk.fi STM julkaisu 2010:4. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015. Helsinki. Tahkokallio, Päivi (toim.) 2009. Tulevaisuus on saavutettava. THL ja Suomen DfA-verkosto: Helsinki. 100–106, 124–126. THL 2.5.2013. Hyvinvointi ja terveyserot. www.thl.fi THL 11.12.2014. Työkyky vaihtelee: pääkaupunkiseudulla paras, huonoin tilanne Kymessä ja Porissa. www.thl.fi

# Riippuvuudesta pitkän tien kautta KOKEMUSASIAN TUNTIJAKSI

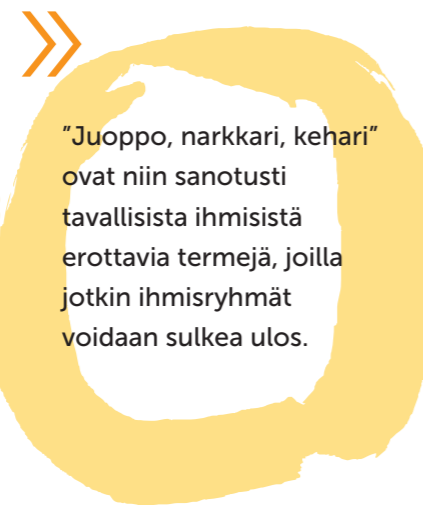
Parikymmentä vuotta sitten vakavassa päihdekoukussa ollut **JP Pääskysaari** tuskin olisi uskonut ennustajaa, jonka mukaan hänestä tulee vielä päihdehoidon kokemusasiantuntija ja yrittäjä, joka auttaa riippuvuudesta irti kamppailevia nuoria voittamaan yhteiskunnasta syrjäytymisuhan. Työnteko oli Pääskysaaren pelastusrenkas, joka motivoi paitsi taloudellisesti, ennen kaikkea tuodessaan elämään rytmiä ja mielekkyyttä.

TEKSTI JA KUVAT: Kati Savela

Taustalla olevia syitä päihdekierteeseen ajautumiseen on helppo nähdä jälkikäteen. Perhepiirissä oli päihdeiden käyttöä, ja Pääskysaari ajautui itse juomaan varhaisessa teini-iässä. Vanhemmat olivat eronneet. Alkoholin lisäksi kuvioihin tulivat lääkkeet, liuottimet ja pilven poltto. Koska rahaa päihteisiin piti saada, nuori alkoi varastella.

– Porttiteoria pitää kohdallani täysin paikkansa. Siirryin aina vain vahvempiin aineisiin ja sitä mukaa rikokset kovenivat, kun rahantarve kasvoi. Kaikesta huolimatta sain käytyä yläasteen loppuun ja ammattikoulunkin, hän kertoo lähes 30 vuoden takaisesta ajasta elämässään.

Pääskysaari kävi valmistuttuaan töissä ja asui Helsingin keskustassa mukavasti. Kullissit olivat kunnossa, mutta päihdeiden väärinkäyttö näkyi ja oli monien tiedossa. Iltaisin kumppanina oli heroini. Puolivälissä kolmeakymppiä nuori mies oli käytännössä lyönyt elämänsä läskiksi.



»  
"Juoppo, narkkari, kehari" ovat niin sanotusti tavallisista ihmisistä erottavia termejä, joilla jotkin ihmisryhmät voidaan sulkea ulos.

Apua yritettiin kyllä tarjota. Ainakin koulukuraattori, lastensuojelu ja tuolloin HYK-Siin kuuluneen (nykyisin HUS) A-klinikan henkilöstö koettivat saada Pääskysaaresta otetta, mutta jokseenkin turhaan. Töistä hän sai lähteen katkaisuhuutoon ja kävi siellä.

– Tajusin että minulla oli vakavia ongelmia, mutta tahtoa lopettaa elämäntyyliäni ei ollut. Minulla oli sekä fyysinen että

psykykinen riippuvuus aineisiin. Mietin kyllä, että haluaisin tyttöstävän ja perheen, mutta ajattelin, että niiden aika tulee myöhemmin.

## FYYSINEN RAITTIUS EI YKSI RIITTÄNYT

Äiti oli todella huolissaan pojastaan ja yritti patistaa hoitamaan elämänsä kuntoon. Lähipiiri pieneni eikä sukulaisista ja ystäväistä lopulta ollut ketään jäljellä, koska heidän tarjoamansa tuki ja välittäminen tulivat torjuttuiksi. Yksin jääminen oli Pääskysaaresta toisaalta myönteinen asia jälkikäteen katsottuna, koska todennäköisesti juuri se sai nuoren miehen havahtumaan. Paha olo ja yksinäisyys kasvoivat sietämättömiksi. Sekä kroppa että mieli olivat puhki. Halu parantua löytyi lopulta, jotenkin.

– Olin viisas ja rikas, jos osaisin sanoa, miten se tahto löytyy. Jokaisella se lähtee varmasti eri asioista, vakioratkaisua ei ole, JP Pääskysaari pohdiskelee.

Ensimmäinen askel kohti parempaa tapahtui Kalliolan Kiskon hoito-ohjelman avulla. Se on huumeiden käyttäjille tarkoitettu ohjelma, jossa kuntoutussuunnitelma tehdään asiakkaan tilanteen mukaan. Kahden vuoden selvän jakson aikana Pääskysaari sai tyttöstävän ja työpaikan. Silti hän retkahti uudelleen aineisiin. Jälleen hän oppi jotakin uutta mielen toiminnasta, omansa ainakin.

– Pelkkä selvin päin oleminen ei auta, ellei tunnusta ongelmiaan ja ole rehellinen niistä itselleen ja muille. Työ, matkustelu ja muu ulkoinen ei riitä elämän sisällöksi.

En ollut aluksi valmis sitoutumaan lopullisesti raittiiseen elämäntapaan, vaikka sitä ulkoisesti noudatinkin, hän kertoo oivaluksesta.

Vuodessa mies meni taas huonoon kuntoon, mutta pääsi jaloilleen. Tällä kertaa hän päätti myöntää itselleen, että vahvan riippuvuuden jälkeen ainoa keino on hylätä ajatuskin päihdeiden käytöstä edes satunnaisesti.

## TYÖN KAUTTA MIELEKKYYTTÄ JA OSALLISUUDEN KOKEMUKSIA

Läheiset näyttivät uskovan miehen tahdonvoimaan, sillä Pääskysaari pääsi töihin isänsä yritykseen LVI-purkiasentajana, koulutustaan vastaavasti. Sitten hänen isäpuolensa ehdotti kiinteistöalan toiminnan perustamista. Tällä oli asiakaskuntaakin valmiina. Se sopi nuorelle miehelle hyvin.

Osana hoitoprosessiaan Pääskysaari tutustui päihdeiden käytön jälkkuntoutusyksikön työntekijään ja kiinnostui hiljalleen oman kokemuksen jakamisesta muiden kuntoutujien hyödyksi. Hänestä tuli kokemusasiantuntija. Kokemusasiantuntijoita käytetään mm. päihde- ja mielenterveytyksessä ammattihenkilöstön rinnalla. Kokemusasiantuntija voi toimia esimerkiksi kouluttajana, ohjata vertaisryhmiä tai kuntoutujan henkilökohtaisena tukihenkilönä.

Nyt, noin 12 vuotta toiminnan perustamisesta, yritys voi hyvin. Samoin yrittäjä itse. Pääskysaari on ottanut useita päihdekuntoutujia työharjoitteluun yritykseensä. Moni heistä on saanut sen jälkeen vakituisen työpaikan alalta tai lähtenyt opiskelemaan todettuaan, että päihdevoittoinen elämä ei ole enää heitä varten. Harjoittelu on osa-aikaista ja kestää muutamasta kuu-kaudesta vuoteen, tapauskohtaisesti.

– Harjoittelijan ottaja sitoutuu ohjaa-

## Kokemusasiantuntijoiden käyttö laajentunut

Kokemusasiantuntija osallistuu käytännön asiakas- ja potilastyöhön, sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä näiden alojen ammatillisen koulutuksen kehittämiseen.

Omakohtainen kokemus tuo palveluiden suunnitteluun käytännön näkökulman ja auttaa ammatillaisia esim. tunnistamaan, mitä asiakas heiltä odottaa ja miten he voivat parhaiten hyödyntää osaamistaan.

Kokemusasiantuntijat toimivat lähinnä julkisella sektorilla sekä päihde- ja mielenterveyskentällä.


THL toteutti verkkokyselyn kokemusasiantuntijuudesta vuonna 2014.

Sen mukaan kokemusasiantuntijoita käytetään päihde- ja mielenterveyskentän lisäksi myös mm. somaattisten sairauksien, vammaistyön, lastensuojelu- ja perhetyön, peliriippuvuuden ja nuorisotyön piirissä.

Kokemustieto ei korvaa ammatillaisen työtä, vaan täydentää sitä.

Lähde: Kokemukset käyttöön - kokemusasiantuntijatoiminnan kehittäminen, Kostiainen-Ahonen-Verho-Rissanen-Rotko, THL 2014

Lisää aiheesta:

 [www.kokenet.fi](http://www.kokenet.fi)  
[www.kokemusasiantuntija.fi](http://www.kokemusasiantuntija.fi)

## VANTAAN PILOTISTA HYÖTYI

### 67 % ASIAKKAISTA

Mielen avain -hankkeen "Päihdetyön kokemusasiantuntija Vantaan Korson terveysasemalla" -pilotinhanke toteutettiin 2012–2014. Pilotissa selvitettiin, miten omasta päihdesairaudesta (alkoholiriippuvuus, alkoholipsykoosi, masennus) toipunut kokemusasiantuntija voi auttaa päihdeongelmista kärsiviä ja heidän läheisiään pitämällä terveysasemalla "matalan kynnyksen" -vastaanottopalvelua.

Luottamuksellisissa keskusteluissa kokemusasiantuntija antoi asiakkaille vertaistukea ja valoi heihin uskoa toipumiseen. Kokemusasiantuntija kertoi

asiakkaille myös Vantaan kaupungin päihdepalveluista, seurakunnan päihdepalveluista, kolmannen sektorin toimijoista ja nettipalveluista. Kokemusasiantuntija saattoi myös viedä asiakkaita A-klinikan päivystykseen tai päihdevieroitussyksikköön.

Kaksi kolmesta asiakkaasta (67 %) kertoi hyötynensä kokemusasiantuntijan vastaanotolla käynnistä erittäin paljon. Asiakastytyväisyyskyselyn mukaan kaikki asiakkaat olivat kokemusasiantuntijan vastaanottopalveluun tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä.

Lähde: KoKoA – koulutetut kokemusasiantuntijat ry  
Pääkaupunkiseutu / Vantaa



JP Pääskysaari on jalostanut kokemuksensa päihderiippuvuudesta kokemusasiantuntijana toimimiseen. Valmiita ratkaisuja hänkään ei voi tarjota, mutta henkinen tuki on kuntoutujille tärkeää.



maan heitä. He saavat Kelasta vakuutus- ja ruokarahaa, mikä on monelle jo iso askel takaisin yhteiskunnan jäseneksi. Annan heille oikean työtodistuksen, en mitään harjoittelutodistusta. Heille on tärkeää kokea arvostusta ja luottamusta, joita ilman he ovat jääneet usein pitkään ennen raitistuspäätöstään, Pääskysaari sanoo.

Samankaltaista tukea hän koki saaneensa itse, vaikkakin omasta perhepiiristä. Työn kautta itsetunto ja -tuntemus lisääntyvät ja kuntoutuja alkaa kokea työnsä ja hiljalleen ehkä koko olemassaolonsa arvokkaaksi.

Nykyisin Pääskysaari työskentelee yrityksensä lisäksi A-klinikkasäätiöllä mm. neulanvaihtopisteissä. Hänen yrityksensä hoitaa myös säätiön useiden toimitilojen siivouksen. Samalla hän opiskelee lähihoitajaksi iltaopintoina. Työn alla on yrittäjyysopintojen liiketoimintasuunnitelma päihdetyöstä.

– ADHD-luonteena minulla on jatkuvasti oltava useita projekteja meneillään, mies naurahtaa.

#### KOKEMUSASiantuntijana voi tsempata ja tukea eri tavoin

Pääskysaari ei väitä, että kuntoutuminen olisi ollut lujasta tahdosta huolimatta helppoa. Se oli pitkään päivästä päivään selviytymistä. Päivät ovat kuitenkin muuttuneet kuukausiksi ja vuosiksi, eikä elämä enää tunnu selviytymistaistelulta. Monipuolisten töiden ja opiskelun lisäksi siihen kuuluu puoliso ja kaksi lasta. Välit äitiinkin ovat hyvät. Luottamus pojan raittiina pysymiseen ja lupauksen pitämiseen on palannut.

Kokemusasiantuntijana Pääskysaari toimii milloin käytännön asioissa avustajana, milloin henkisenä tukena.

Kokemusasiantuntija voi myös toimia kuntoutujan ja esimerkiksi työnantajien tai virkamiesten välisenä linkkinä. Etenkin alkuvaiheessa kuntoutuja ei aina pysty luottamaan hoitavan tahon henkilöstöön tai heidän on vaikea saada kontaktia asiakkaaseen.

– Asenteet ovat syvällä, samoin epäluulo ja vastustus erilaisuutta kohtaan. ”Juoppo, narkkari, kehari” ovat niin sanotusti tavallisista ihmisistä erottavia termejä, joilla jotkin ihmisryhmät voidaan sulkea ulos.

Meissä ihmisissä on kuitenkin paljon enemmän kuin yksi ominaisuus, oli se sitten alkoholismi, pessimismi, masentuneisuus tai kurinalaisuus. Oman kokemuksensa nojalla Pääskysaari on päättänyt katsoa yksittäisten ominaisuuksien alle ihmistä isona, ainutkertaisena kokonaisuutena. ✂

## Ihmisen kokonaisvaltainen KOHTAAMINEN TÄRKEÄÄ

Emeritus ylilääkäri **Antti Holopainen** on aina kannattanut kokonaisvaltaista näkemystä. Ihmistä ei pidä hoitaa vain sen sairauden osalta, jonka vuoksi hän hakeutuu hoitoon, vaan kokonaisuutena. Etenkin psyykkisissä ongelmissa ja riippuvuuksissa on huomioitava esimerkiksi sosiaalinen elämäntilanne.

TEKSTI JA KUVAT: Kati Savela



Antti Holopainen sanoo, että suomalaisten riippuvuustutkimusten tuloksia on sovellettu mielenterveyskentälle. Riippuvuuksissa ja mielenterveysongelmissa on samankaltaisia mekanismeja.

Holopainen aloitti työterveys- ja terveyskeskuslääkärinä ja erikoistui päihdekuntoutukseen. Kuntoutuspolitiikka on muuttunut yhteiskunnan ja päihdeongelman muuttumisen mukana valtavasti muuttamassa vuosikymmenessä. 1970-luvulta alkaen on perustettu muun muassa kansalaisjärjestöjä kunnallisen päihdehoidon tueksi.

Alkoholismista marginaalisena ilmiönä on tullut yleinen kansansairauksikin nimetty ongelma, jonka ennaltaehkäisyyn ja hoitoon on etsitty ja etsitään yhä uusia ratkaisuja. On kuljettu pitkä matka pakkohoitokeinoista ja työlaitoksista kuntoutuslaitoksiin ja nykyiseen, avohoitopainotteiseen malliin.

– Asenteet ovat muuttuneet ja ymmärrys kasvanut. Alkoholismia pidetään jo yleisesti sairautena, mutta toisinaan vielä törmää käsitykseen, että se on itse aiheutettu tila, Antti Holopainen mainitsee esimerkkinä sitkeistä asenteista.

1980-luvulla Holopainen oli luomassa Itä-Suomeen päihdekuntoutuksen mallia. Vuosikymmenen lopulla hän aloitti A-klinikkasäätiön palveluksessa ja 1997 johtavana ylilääkärinä Järvenpään sosiaalisairaalassa, jonne hän toi riippuvuushoidon osaamista.

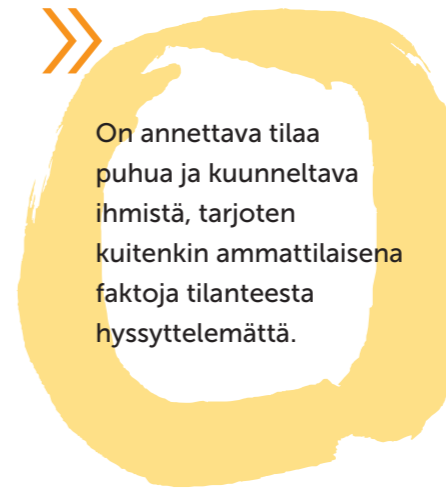
1990-luvulla alkoivat avohoidon tukipalvelut kasvaa. Yhteisöt ja yhdistykset perustivat hoitokoteja, joissa oli tarjolla myös vertaistukea.

#### RIIPPUVUUSTUTKIMUSTA SOVELLETTU MIELENTERVEYSTYÖHÖN

Päihderiippuvuudessa on nykyisin konsultina toimivan ylilääkärin mukaan samantapainen dynamiikka kuin ylipaino-ongelmissa. Yksi selitys piilee mielihyvakeskuksen toimintahäiriössä. Aivojen mielihyvakeskuksen toiminta häiriintyy riippuvuussairaudessa siten, että tahdonalainen toiminta muuttuu pakonomaiseksi. Pakonomaisuus voi kehittyä niin voimakkaaksi, että aiemmin mielihyvää tuottanut päihdettä on pakko käyttää, vaikka se tuottaisi enemmän mielihyvää ja muita kielteisiä oireita kuin nautintoa.

Suureen osaan päihdehäiriöistä etenkin naisilla liittyy vahva itsekontrollin tarve. Kun ahdistus vaikkapa syömisen hallitsemattomuudesta kasvaa, alkoholi astuu kukaan ahdistuksen lievittämiseksi.

– Suomessa on tehty 1980-luvulta alkaen kansainvälisesti urauurtavaa tutkimusta riippuvuuksista. Tutkimustulosten soveltaminen on levinnyt myös mielenterveyden kentälle. Niiden ansiosta ymmärrettiin, että



On annettava tilaa puhua ja kuunneltava ihmistä, tarjoten kuitenkin ammattilaisena faktoja tilanteesta hyssyttelemättä.

monissa mielenterveysongelmissa ja riippuvuuksissa toimivat samanlaiset mekanismit, Holopainen kertoo.

Ajattelumallista on tullut valtavirtaa, ja sitä on käytetty laadittaessa Käypä hoito -suosituksia ja uudistettaessa psykiatrian oppikirjoja. Kokonaisvaltaisen mallin mukaan asiakas motivoitetaan ottamaan omat voimavarat käyttöön kuntoutusprosessissa. Ammattilaisen kuuluu etsiä myönteisiä ja eteenpäin vieviä tekijöitä epätoivon alta. Tarkoitus on saada kuntoutuja näkemään pieniäkin eteenpäin menemisen mahdollisuuksia, valoa pimeyden keskellä.

– On annettava tilaa puhua ja kuunneltava ihmistä, tarjoten kuitenkin ammattilaisena faktoja tilanteesta hyssyttelemättä.

#### KOKONAISSVALTAINEN HOITO TAVOITTEENA

Mielenterveyden häiriöt ovat Holopaisen mukaan ilman muuta yhteydessä päihdeongelmiin, ja päihde- ja mielenterveystyön kehittäjien keskuudessa yhteyden olemassaolo on tunnustettu.

Ongelmat pitäisi kyetä hoitamaan kokonaisuutena, vaikka hoitokeinot olisivatkin erilaiset. Puhutaan integroidusta hoidosta. Vuonna 2011 voimaan tullut terveydenhoitolaki tukee tätä käsitystä.

Työelämään pääsyn haasteena riippuvuuskuntoutuksessa Antti Holopainen pitää sitä, että kuntoutuspolut ovat usein varsin kapea-alaiset. Toisinaan kuntoutuja päätyy palaamaan töihin liian aikaisin, ja seuraava sairauslomakierre.

– Työelämään palauttamisen polut olisi saatava monipuolisemmiksi. Sosiaalipsykiatriset yhdistykset ovat luoneet tässä hyviä askelia. Narkomaanit ovat syrjityin kuntoutujaryhmä, mutta heitäkin on onnistuttu saamaan kiinni ihmisarvoiseen elämään ja työhön. ✂

#### PELIRIIPPUVUUS HUOMIOITAVA

paremmin sosiaali- ja terveydenhuollossa

Päijät-Hämeessä päättyi hiljattain THL:n rahoittama Palveluja ongelmapelaamiseen -aluepilotti. Tavoitteena oli kehittää asiakas- eli tarvelähtöisiä hoitopolkuja ja palveluja sekä vahvistaa osaamista. Kohteena olivat ongelmapelaajat ja heidän läheisensä.

Hanketta johtanut projektipäällikkö **Helena Heinonen** kertoo, että keskeinen tavoite oli vahvistaa sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden osaamista, johon kuuluu mm. taito tunnistaa ja ottaa peliongelma puheeksi ja huomioida läheisten mukanaolo palvelusuunnitelmassa.

– Halusimme löytää nykyisten palveluiden vahvuudet ja auttaa kaikkia osapuolia hyödyntämään niitä entistä paremmin. Asiakkaan näkökulma oli hankkeessa oleellinen lähtökohta.

Haasteena hoitopolulla on mm. ongelmien yhteisesiintyvyys eli esimerkiksi peliriippuvuus ja päihde- tai mielenterveysongelmat yhdessä. Jos palvelut ovat hajallaan, ihmisen on vaikea saada tarvitsemaansa kokonaisvaltaista apua. Juuri siksi hoitopolkujen avaaminen ja kehittäminen asianosaisen näkökulmasta oli projektin keskeinen päämäärä.

Projektia hallinnoi Sosiaalialan osaamiskeskus Verso. Mukana oli seudullisia toimijoita kunta-, järjestö- kuin yrityssektoreilta.

#### PELUURISTA TIETOA JA APUA ONGELMAPELAAMISEEN

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen mukaan 2,7 % suomalaisista eli noin 110 000 15–74-vuotiaista kärsii eritasoisista rahapeliongelmissa (v. 2011). Miehistä ongelma on 4,7 prosentilla, naisista 1,6:lla. Livepelit ongelmaksi kokeneista Peluuri-palveluun yhteyttä ottaneista korkeintaan puolet käy töissä.

A-Klinikkasäätiön ja Sininauhaliiton tuottaman Peluuri-palvelun tavoitteena on rahapelaamisesta aiheutuvien haittojen ehkäiseminen ja vähentäminen.

www.peluuri.fi

# Vates toimii aktiivisesti OSATYÖKYKYISTEN TYÖLLISTÄMISEN edistämiseksi

Hallituksen kärkihankkeisiin sisältyy useita tavoitteita ja toimenpiteitä, jotka vaikuttavat heikossa työmarkkina-  
asemassa olevien työllistymiseen tulevaisuudessa. Näiden  
tavoitteiden edistäminen tekisi Suomen työelämästä  
yhdenvertaisemman ja antaisiin entistä useammalle  
mahdollisuuden työntekoon. Sekä julkinen, yksityinen että  
kolmas sektori voivat tehdä osansa tavoitteiden eteen.

Vates-säätiö on esittänyt toimenpide-  
ehdotuksia osatyökykyisten, vammaisten,  
pitkäaikaissairaiden ja -työttömien tehok-  
kaammaksi työllistämiseksi ennen hallitus-  
ohjelman muodostamista. Nykyisen halli-  
tuksen kärkihankkeisiin kuuluvat mm.  
osatyökykyisten työssä pysymisen ja työ-  
hön pääsemisen edistäminen sekä palkka-  
tulon ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen,  
joita Vates on aktiivisesti ajanut. Sen sijaan  
esimerkiksi sosiaalisten kriteereiden käyttö  
julkisissa hankinnoissa puuttuu hallituksen  
määrittelemistä keskeisistä toimenpiteistä,  
joilla työllisyystavoite saavutettaisiin.

Vates valmisteli vuonna 2014 kuusi kes-  
keistä työvoimaosuuden ja työllisyysasteen  
nostamiseen tähtäävää toimenpidettä, jot-  
ka vietiin mm. eduskuntaryhmien tietoon.

- » työllistymisen tukipalvelut olta-  
vat osa sote-uudistusta
- » sosiaaliturvajärjestelmän  
mahdollistettava palkkatulon ja  
sosiaaliturvan yhteensovittaminen  
kannustavasti
- » TE-toimistojen edellytyksiä pal-  
vella vammaisia ja pitkäaikaissairaita  
parannettava
- » välityömarkkinoiden toimintaa  
kehitettävä tukemaan niitä, jotka  
tarvitsevat mm. työkykyä vahvistavaa  
toimintaa, välityömarkkinat nähtävä  
elinkeinoelämän toimijana
- » sosiaalisten kriteerien käyttöä julkisissa  
hankinnoissa lisättävä
- » työelämän rakenteita kehitettävä  
elämäntilanteen ja työkyvyn muutokset  
huomioivaksi, työyhteisö tukemaan  
paremmin työssä pysymistä.

Hallituksen kärkihankkeet, niiden tavoitteet ja  
Vates-säätiön toimet tavoitteiden edistämiseksi.  
Hallituksen tavoitteet on tiivistetty.

## STM / KÄRKIHANKE 5

*Tavoite:* Lisätään osatyökykyisten työssä py-  
symistä ja työllistymistä avoimille työmark-  
kinoille. Tehostetaan palvelujärjestelmän  
toimintaa osatyökykyisten työllistymistä  
tukevaksi mm. koulutusintervention, työ-  
kykykoordinaattorimallin, kuntapilottien  
ja muiden uudistusten avulla. Parannetaan  
työkyvyttömyyseläkkeen ja ansiotulojen  
yhteensovittamista.

*Vates toimii:* Tuotamme sisältöä osatyö-  
kykyisten työllistymisen Osku-verkkopal-  
veluun. Teemme vaikuttamistyötä työhön-  
valmennuksen kehittämissäryhmän kautta.  
Rakennamme työhönvalmennuksen perus-  
tietopaketin ja edistämme työhönvalmen-  
nuskentän yhtenäistämistä. Levitämme  
työnantajille tietoa työllistämisen eri vaih-  
toehdoista ja tukimuodoista.

## TEM / KÄRKIHANKE 1

*Tavoite:* Kestävän kasvun ja kilpailukyyn  
parantaminen yritysten toimintaympäristöä  
kehittämällä. Yritysten toiminta- ja säädös-  
ympäristön virtaviivaistaminen.

*Vates toimii:* Edistämme vammaisyrityttä-  
jyyttä Yritystäl-hankkeen kautta mm. vies-  
tinnän keinoin, jos RAY myöntää rahoit-  
uksen hankkeelle. Jatkamme yhteistyötä  
Työelämä 2020 -hankkeen kanssa ja viem-  
me yhdessä työelämän kehittämishankkeen  
tavoitteet työelämän perusrakenteisiin, ver-  
kostoihin ja toimijoille.

Aktivoimme kuntien ja välityömarkkina-  
toimijoiden yhteistyötä yhdessä sidosryh-  
miemme kanssa.

## TEM / KÄRKIHANKE 2

*Tavoite:* Sosiaali- ja työttömyysturvan uu-  
distaminen, työn nopeaan vastaanottami-  
seen kannustaminen, työttömyysjaksojen  
lyhentäminen, rakenteellisen työttömyy-  
den alentaminen ja julkisten voimavarojen  
säästäminen.

*Vates toimii:* Hyödynnämme edelleen  
kannustinloukkujen purkamisesta Vatesissa  
tehtyjä selvityksiä ja esityksiä osana aktiivis-  
ta vaikuttamistyötä.

## TEM / KÄRKIHANKE 4

*Tavoite:* Työmarkkinoiden kohtaanto-on-  
gelman helpottaminen, passivoivien toi-  
mien purkaminen, työvoimahallinnon tul-  
kintojen yhdenmukaistaminen sekä työvoi-  
mahallinnon resurssien painottaminen ak-  
tiivitoimenpiteisiin.

*Vates toimii:* Toimimme kuntien ja jär-  
jestöjen yhteistyön tiivistämiseksi työllis-  
yyspalvelujen kehittämisessä hyödyntä-  
mällä tutkimustietoa (mm. Kuntakokeilus-  
ta), hakemalla yhteyksiä ja verkostoja kun-  
tatoimijoista ja valjastamalla taustayhteisöjä  
ja verkostoja yhteistyöhön.

Vaikutamme työllisyyspalvelujen koh-  
dentamiseen kuntouttavista palveluista työ-  
kykyä ylläpitäviksi palveluiksi.

## OPM / KÄRKIHANKE 2

*Tavoite:* Uudistetaan ammatillinen koulu-  
tus osaamisperustaiseksi ja asiakaslähtöi-  
seksi kokonaisuudeksi ja tehostetaan sitä.  
Lisätään työpaikalla tapahtuvaa oppimista  
ja yksilöllisiä opintopolkuja. Puretaan sään-  
telyä ja päällekkäisyyksiä.

*Vates toimii:* Levitämme opinnollistamista  
ja sen käytäntöjä vaikuttamistyössä. Tuom-  
me esiin tuetun oppisopimuksen etuja.

## OPM / KÄRKIHANKE 6

*Tavoite:* Tuetaan nuorten elämäntilanteen,  
opintopolkujen rakentumista ja työllisty-  
mistä. Syvennetään yhteistyötä nuorten tu-  
kemisessa ja kootaan hyvät toimintatavat  
hyödynnettäväksi valtakunnallisesti. Vah-  
vistetaan nuorten sosiaali- ja terveysterveys-  
palveluita, mielenterveyspalveluita sekä taataan  
kuntoutuspaikat.

*Vates toimii:* Nostamme vaikuttamis-  
työssä esille vammaisten nuorten tilanteen  
liittyen nuorisotakuuseen. Korostamme  
terveyspalveluiden ja kuntoutuksen vai-  
kuttavuutta nuorten työelämäpolun hel-  
pottamiseksi etenkin vammaisten nuorten  
kohdalla.



## Vates vaatii EDELLEEN

### SOSIAALISET KRITEEERIT JULKISIIN HANKINTOIHIN

Vates vaatii, että sosiaalisia  
kriteereitä ja työllistämisehtoja  
on käytettävä aktiivisemmin  
vammaisten ja osatyökykyisten  
työllistymisen tukemiseksi.  
Jatkamme vaikuttamistyötämme  
sen puolesta, että julkisten  
hankintojen kilpailutuksissa  
käytettäisiin sosiaalisia kriteereitä  
tämän tavoitteen edistämiseksi.

### VÄLITYÖMARKKINAT MUKAAN TYÖELÄMÄN KEHITTÄMISEEN

Vatesin tavoitteena on, että  
välityömarkkinat ovat osa  
koko työelämän kehittämistä.  
Jatkamme yhteistyötä  
sidosryhmiemme kanssa  
välityömarkkinatoimijoiden  
toimintaedellytysten  
parantamiseksi. Pyrimme  
tekemään kokonaisvaltaisen  
kartoituksen välityömarkkinoiden  
vaikuttavuudesta.  
Vaikutamme siihen, että  
työllistämisyksiköihin palkataan  
työhönvalmentajia tai yksiköissä  
jo olevien ohjaajaresurssien  
ammattitaitoa tuetaan siten, että  
välityömarkkinoilta siirtyään  
työelämään.

# Välityömarkkinaprojekti

## avasi polkua yritysysteistyölle

Vates-säätiön Välityömarkkinat osana työelämää -projektin (2014–2015) tavoite oli kehittää alueellisia työmarkkinoita. Välityömarkkinat on parhaimmillaan voimavara alueellisessa kehittämisessä. Projekti toteutti kehittämistilaisuuksia alueellisten yhteistyökumppaneiden kanssa (esim. ELY-keskukset, TE-toimistot ja välityömarkkinatoimijat) lähes kaikilla 15 ELY-alueella.

Joulukuussa 2015 päättyvän projektin ensisijaisia tavoitteita oli nostaa vammaisten ja osatyökykyisten työvoimapotentialia vahvemmin esille, vahvistaa tietoisuutta työllistämisen tukimuodoista ja tukea välityömarkkinoiden toiminnan kehittämistä valtakunnallisesti.

– Välityömarkkinat osana työelämää -projektin tulokset vaihtelevat alueittain, koska tiedotus- ja kehittämistoimintaa to-

teutettiin kultakin alueelta esiin nousseiden tarpeiden mukaan. Tuloksena aikaansaatiin alueellisia tiedotustilaisuuksia, kehittämispäiviä, koulutuksia, yhteistyötapaamisia, verkostoitumismahdollisuuksia, videoita sekä paljon asiantuntijoiden esityksiä ja kehittämispöytäkirjoja luettavaksi ja jaettavaksi kaikille kiinnostuneille projektin nettisivujen kautta, projektipäällikkö **Petri Puroaho** kertoo.

Projekti julkaisee Kyvyt Käyttöön eXtra-lehden vuoden 2015 lopussa. Se välittää arvokasta ja käytännönläheistä tietoa lisäarvosta, jota välityömarkkinatoimijoiden ja yritysten välisestä yhteistyöstä parhaimmillaan saadaan aikaan. Lehti tulee luettavaksi sähköisesti vates.fi-sivuilla ja sitä saa pyydettyä Vatesista.

Kuva: Petri Puroaho



Välityömarkkinat osana työelämää -projekti järjesti vammaisten ja osatyökykyisten tuen ja työllistämisen mahdollisuudet -tiedotus- ja koulutustilaisuuden lokakuussa Kajaaniassa yhteistyössä Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän kanssa.

## PARTY tähtää parempaan työkykyyn

Vates osallistuu omalla osahankkeellaan ESR-rahoitteiseen PARTY-hankekokonaisuuteen, joka kestää syksystä 2015 kevääseen 2018. PARTYssa vakiinnutetaan ja kehitetään valtakunnallisesti työllistämistä edistävän monialaisen yhteispalvelun, TYP:in toimintaa. Keskeisiä tehtäviä yhteispalvelussa ovat kuntoutuskoordinaatio, ohjausosaaminen sekä sosiaalisen, lääkinnällisen ja ammatillisen kuntoutuksen kehittäminen. Myös työ- ja toimintakyvyn arviointimalleja kehitetään. TYP-toiminnan tueksi on määrää luoda uusia toimintamalleja ja työkaluja.

Vatesin PARTY-osahankkeen tehtäviä ovat koulutusten järjestäminen sekä valtakunnallinen tiedotus hankkeen etenemisestä ja loppuvaiheessa sen tuloksista. Koulutukset keskittyvät erityisesti kuntoutuksen, työkykykoordinaatio-osaamisen ja ohjausosaamisen aihealueisiin.

Hankkeen päähallinnoija on Rauman kaupunki ja Vatesin lisäksi osahanketoimijoita ovat Turku, Somero, Eura, Eurajoki, Salo ja sosiaalinen yritys Rauman TaitoKunto Oy.



## Työvoimapalveluiden resurssipula uhkaa erityisryhmiä

Vates jätti lokakuussa lausunnon työvoimapalveluiden vähenevistä resursseista ja tämän vaikutuksesta palveluihin eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle. Työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut toimialalleen alustavasti hallitusohjelmasta johdetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2016. Yhtenä niistä on työllistämisen esteiden purkaminen ja työvoimahallinnon uudistaminen työllistymistä tukeväksi.

Vatesin jättämässä lausunnossa todettiin mm., että TE-palveluiden digitalisointi ei saa tapahtua henkilökohtaisen palvelun kustannuksella, jotta ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevat työnhakijat eivät syrjäydy TE-palveluiden piiristä. Vates painotti myös, että palkkatukimäärärahojen riittävyys ja kohdentaminen vammaisille ja osatyökykyisille henkilöille on varmistettava. Kolmanneksi lausunnossa esitettiin, että vaikeasti työllistyvien työvoimakoulutusta ja ohjaavaa palvelua ei tule vähentää. Lausunnon tekemiseen osallistui myös kahdeksan Vatesin taustayhteisöä, mm. Kehitysvammaliitto, Epilepsialiitto ja Lihastautiliitto.



Vatesin lausunnot ovat luettavissa osoitteessa [www.vates.fi/vates/vaikuttaminen/lausunnot.html](http://www.vates.fi/vates/vaikuttaminen/lausunnot.html)



Palkkatukimäärärahojen riittävyys ja kohdentaminen vammaisille ja osatyökykyisille henkilöille on varmistettava.

## Lausunto työvalmennuksen EAT-uudistuksesta Opetushallitukselle

Vatesin koordinoimaa Työhönvalmennuksen kehittämisryhmää ja muita kentällä toimivia puhutti syksyn ajan työvalmennuksen erikoisammattitutkinnon mahdollinen lopettaminen tai sen muuttaminen ammattitutkinnoksi. Muutosehdotus on osa Opetushallituksen laajaa tutkinnonuudistusta.

Kehittämisryhmä aktivoitui laatimaan lausunnon asiasta, sillä koulutuksen päättymisen merkitys, että

työhönvalmentajien olisi vaikea ylläpitää ja kehittää osaamistaan. Lokakuussa Vates jätti OPH:lle yhteistyössä muokatun lausunnon, jossa painotettiin työvalmennuksen erikoisammattitutkinnon työelämälähtöisten sisältöjen säilyttämistä myös jatkossa. Liitteenä olleen vetoamuksen tutkinnon säilyttämisen puolesta allekirjoitti lähes sata henkilöä.



## LAKIMUUTOS kehitysvammaisten erityishuollosta etenee

Hallitus on antanut esityksen eduskunnalle laiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta. Kun laki hyväksytään, viimeinen este YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimuksen ratifioinnille poistuu, koska laissa kehitysvammaisten erityishuollosta on ollut YK:n vammaissopimuksen vastaisia säännöksiä. Marraskuun alussa eduskunnan oli määrä käsitellä lakia lähete keskustelussaan.

Vammaispalvelulaista ja kehitysvammaisten erityishuollosta eli ns. kehitysvammalaista on valmistella myös erityislaki, jonka on tarkoitus tulla voimaan tällä hallituskaudella. Lakia on valmistellut nk. Valas-työryhmä.

Työryhmä luovutti ministeri **Susanna Huovisel-**le keväällä 2015 hallituksen esityksen muotoon laaditun ehdotuksen uudesta vammaislainsäädännöstä. Työryhmän tehtävänä oli kahden lain yhteensovittamisen ohella selvittää vammaisia henkilöjä koskevan erityislainsäädännön muut uudistamistarpeet, kuten yllä mainittu YK:n vammaissopimuksen vahvistamisen edellyttämä muutos.

Valas-työryhmän esityksen tavoitteena on vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden edistäminen suhteessa vammattomiin henkilöihin. Lisäksi laki edistäisi vammaisten henkilöiden keskinäistä yhdenvertaisuutta. Mm. Kehitysvammaisten Tukiliitto ja Invalidiliitto ovat ajaneet vammaislainsäädännön uudistamista.

## Palkkatuen riittämättömyys nakertaa välityömarkkinoita

SOSTE eli sosiaali- ja terveysalan kattojärjestö ja Vatesin koordinoima Välityömarkkina-toimijoiden yhteistyöryhmä selvittivät syys-lokakuussa, miten palkkatukimäärärahojen puute on vaikuttanut vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työnhakijoiden työllistymiseen. Lisäksi kerättiin tietoa siitä, miten mahdolliset rajoitteet palkkatuen saatavuudessa ovat vaikuttaneet palkkatuetulla työllä tuotetun toiminnan jatkuvuuteen.

Palkkatukimäärärahojen loppumisella joillakin alueilla on ollut merkittävä vaikutus yhdistysten ja työpajojen työllistämiseen: vastausten perusteella noin neljännes potentiaalisista työpaikoista olisi jäänyt täyttämättä palkkatuen puutteesta johtuen. Viidesosalla vastaajista palkkatuen väheneminen ei ollut vielä vaikuttanut toiminnan laajuuteen. Vastaajat kuitenkin arvioivat, että täyttämättä jäävien työpaikkojen osuus tulee kasvamaan.

Vastaajat arvioivat, että yleisin seuraus on ollut toimintojen supistaminen ja aiemmin tarjotuista palveluista luopuminen, vaikka niille olisi yhä kysyntää. Osa vastaajista kertoi, että palkkatuen puutteen vuoksi yhdistyksissä on turvauduttu vapaaehtoisiin ja otettu enemmän henkilöitä työkokeiluun sekä kuntouttavaan työtoimintaan.

Välityömarkkinatoimijoiden yhteistyöryhmään kuuluvat Mielenterveyden keskusliitto, Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy, Sininauhaliitto, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Suomen Punainen Risti / Kontti, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö - TVY ry, Valmennus- ja sosiaalipalveluyhteisöjen yhdistys Oktetti ry, Valtakunnallinen työpajayhdistys TPY ja Vates-säätiö.

Vastausten perusteella noin neljännes potentiaalisista työpaikoista olisi jäänyt täyttämättä palkkatuen puutteesta johtuen.

## Yhdessä tekeminen vahvistaa – osallisuutta osuuskunnista

Osuuskuntia on ollut olemassa kautta aikojen; niiden avulla on työllistetty ihmisiä, järjestetty palveluita, luotu jäsenten etuja puolustavia yrityksiä vastaiskuksi monikansallisille suuryrityksille. Lama-aikoina osuuskuntien suosio on kasvanut, kasvukausina toiminta pienentynyt ja osuuskuntia lakkautettu. Tämä kertoo ihmisen oikeudenmukaisuuden kaipuusta, joka nostaa päätään vaikeina aikoina.

Oikeudenmukaisuus, yhteisöllisyys, yhteistyö sekä jäsenten edut ja oikeudet ovat osuuskuntatoiminnan kulmakiviä. Jäsenten velvollisuus on osaltaan huolehtia, että jokainen saa oikeudenmukaisia kohtelua. Osuuskunta vastaa jäsenten yhteisistä eduista. Voitontavoittelu ei ole päätavoitteita, mutta toki toiminnan tulee olla kannattavaa ja tuloksellista. Kannattamaton työ ei motivoi pitkään, vaan johtaa turhautumiseen ja lopulta jäsenkatoon osuuskunnassa.

### OSUUSKUNTA OSATYÖKYKYISTEN TYÖLLISTÄJÄNÄ

Osuuskunta on aina jäsentensä näköinen kokonaisuus, jossa he luovat palvelut ja tuotteet. Jäsen on myös yrityksen osaomistaja. Työtä tehdään tiimeissä, joissa jokaisen työpanos ja läsnäolo luovat pohjan onnistumiselle. Osuuskunnissa toimivat jäsenet vakuuttavat, että porukka on voimavara, joka innostaa ylittämään itsensä. Jokaisella on paikkansa tiimissä. Itsensä ja oman osaamisen kehittäminen omien tavoitteiden mukaisesti on toiminnan ydin, joka mahdollistaa jäsenten henkilökohtaisen ja samalla koko osuuskunnan menestyksen.

Kiipulan ammattiopisto on jo vuosia ollut mukana erilaisissa osuuskuntatoimintaa kehittämissä hankkeissa. Osuuskunta on yksi konkreettinen työllistymisen vaihtoehto opiskelijoillemme, koska kaikki ovat tervetulleita jäseneksi. Tarvitaan vain jokin tuote, palvelu tai osaamista, jota osuuskunta voi tarjota asiakkailleen ja jäsenilleen. Osatyökykyisyys, vamma tai sairaus ei ole este osuuskunnassa toimimiselle, sillä työt suunnitellaan yksi-

lökohtaisesti. Oman panoksensa voi antaa voimiensa ja mielenkiintonsa mukaisesti.

Osuuskuntiin tarvitaan erilaisia ihmisiä, jotta saadaan toimiva kokonaisuus. Kaikilla on jotakin osaamista. Ujous ei estä osallistumista, ja tiimin kehittyessä myös jäsenen rohkeus kasvaa luottamuksen syntyminen myötä. Jokainen kontakti uuteen ihmiseen madaltaa kynnystä ottaa seuraava askel kohti itsensä kehittämistä.

Pitkät työttömyysjaksot voivat vaikuttaa minäkuvaan ja omanarvon tunteeseen. Osallisuus toiminnallisessa yhteisössä mahdollistaa portaattaiseen osallistumiseen työelämään, jossa pääsee alkuun esimerkiksi työkokeilun tai -harjoittelun kautta. Moni työkokeilu osuuskunnissa on johtanut jäsenyyteen ja osuuskunnan kautta työllistymiseen.

### OSUUSKUNNAT JULKISTEN PALVELUIDEN TARJOAJINA?

Kaupungit ovat suuria palveluntarjoajia, jotka ostavat ison osan palveluistaan yrityksiltä. Samoja palveluita voitaisiin kuitenkin ostaa myös osuuskunnilta. Osuuskunnat ovat pääsääntöisesti paikallisesti toimivia, ne työllistävät oman alueensa osajia ja voitot jäävät osuuskunnalle. Tällöin myös raha

jää alueelle ja investoinnit tukevat alueen tuotantoa. Näin osuuskunnat kehittävät toiminnallaan myös oman alueensa toimintaa. Pienille paikkakunnille saadaan palveluita ja alue pysyy elävänä.

Kaupan alalla on sanonta ”asiakas on aina oikeassa”. Palveluiden kehittäminen osuuskuntalähtöisesti on myös asiakaslähtöistä, sillä asiakashan tietää parhaiten, mitä palveluilta odotetaan. Osuuskuntien avulla voitaisiin järjestää esimerkiksi vammaispalveluita, palvelukotien toimintaa tai päivähoitopalveluita. Asiakasta tulisi tällöin myös yrityksen omistajia, ja mahdollisuus vaikuttaa tarvitsemiinsa palveluihin kasvaisi merkittävästi.

Osuuskuntatoiminta syntyy jäsenten tarpeista ja toiveista. Liiketoiminta ja liikevoitot eivät ole itsessään tärkeitä, vaan tärkeintä on yhdessä yrittäminen, tekemisen mielekkyys ja jäsenten hyvinvointi. Parhaimmillaan yhdessä yrittäminen onkin yhdessä oppimista ja voimaantumista, joka kantaa pitkälle tulevaisuuteen.

Maarit Kumpulainen  
hanketyöntekijä, osuuskuntavalmentaja  
Osallisuutta osuuskunnista -ESR-hanke /  
Kiipulan ammattiopisto



Osuuskunta Sigrid koostuu eri alojen kädentaitajista sekä kaupan-, sosiaali-, ja ympäristöalan ihmisistä. Myymälätoiminnan lisäksi Sigrid tarjoaa laadukkaita käsityö- ja taidekursseja aikuisille ja lapsille.

Sigridistä saa myös tilaustuotteita tai räätälöityjä palveluita, kuten esimerkiksi tyky-päivien ohjelman.

TEKSTI: Johanna Haaga-Shrestha,  
Taidoista työpoluiksi -projekti

## TE-palveluiden kankeus voi jumiuttaa kehitysvammaisen henkilön työkokeilun

Työkokeilu, kulukorvaus, palkkatuki ja monet muut tuella työllistämisen termit muodostavat sekavan käsitteidiakon niille, jotka eivät toimi työllistämisasioiden parissa säännöllisesti. Myös työhönvalmentajilta vaaditaan paljon, kun he toimivat eri palvelujen kentällä valmennettavaansa ymmärrettävästi ohjaten sekä työnantajille termistöä suomentaen ja eri tukimuotojen sisältöjä avaten.

Raha-automaattiyhdistyksen rahoittaman, kehitysvammaisten henkilöiden työllistymistä edistävän Taidoista työpoluiksi -projektin yhtenä havaintona on ollut, että TE-palvelujen tukimuotojen sekavuus on toisinaan esteenä kehitysvammaisten henkilöiden työllistymisessä. Kehitysvammaisen henkilö saa usein työkyvyttömyyseläkettä, mutta hänellä on myös oikeus hakeutua työttömäksi työnhakijaksi TE-palveluihin. Tätä yhtälöä ei vielä osata kunnolla sovittaa yhteen.

Projektissa tehtiin kysely metropolialueen kehitysvammaisten henkilöiden kanssa työskenteleville työhönvalmentajille, jotta havainnolle saataisiin tukea. Tarkoituksena oli selvittää erityisesti sitä, onko työkokeiluun liittyvän kulukorvauksen tai palkkatuen hylkääminen tai viivästyminen vaikuttanut valmennettavien työllistymiseen. Kyselyyn vastasi 16 Rinnekoti-Säätiön sekä Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunkien vammaispalvelujen ja tuetun työn yksikön työhönvalmentajaa.

### PALKKATUEN HYLKÄÄMINEN EI ESTEENÄ TYÖLLISTYMISELLE

Suurin osa työhönvalmentajista (11/16) totesi, etteivät he olleet kokeneet palkkatuen hylkäämisen tai päätöksen viivästyksen vaikuttaneen valmennettavansa työllistymiseen. Toisaalta palkkatukipäätökset olivat tulleet joskus liian myöhään tai ne oli hylätty vähäisten viikkotuntimäärien vuoksi.

Sen sijaan lähes puolet (7/16) työhönvalmentajista koki, että valmennettavan työ-



kokeilu oli estynyt kulukorvauksen hylkäämisestä tai päätöksen viivästyisestä johtuen. TE-palvelujen työkokeilut ovat kehitysvammaisille työnhakijoille tarpeen työllistymisen reitille, sillä he eivät sovi kuntoutusasiakkaina KELAn työkokeiluun. Muutama työhönvalmentaja myös totesi, että TE-palveluista ei myönnetä uusia työkokeiluja, jos takana on jo useita lyhyitä työkokeiluja.

Vates-säätiön vaikuttamistyön assistentti, lakimies **Teppo Rautjärven** mukaan yhteydenottoja aiheesta tulee aina silloin tällöin niin työhönvalmentajilta kuin työnhakijoilta itseltäänkin.

– Olemme käyneet puhumassa TE-palvelujen henkilöstölle työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden asemasta heidän palveluissaan ja näenkin, että juuri oikean tiedon jakaminen ja kasvokkain tapaaminen on hyvä keino selkeyttää näitä asioita, Rautjärvi toteaa.

– Kehitysvammaiset henkilöt ovat motivoituneita ja osaavia työntekijöitä, ja heidän työllistämisekseen on onneksi monia tukia käytettävissä. Olen tuonut esiin ajatuksen, että palkkatuki voisi olla joustavampi eikä vain puhtaasti palkkaan sovellettava, vaan osan voisi käyttää tarvittaessa työhönvalmennuspalvelun hankkimiseen. ✘

Koko kyselyn tuloksiin voi tutustua osoitteessa [www.taidoistatyopoluiksi.fi/](http://www.taidoistatyopoluiksi.fi/) ≈ajankohtaista/pikakyselyn-tulokset-kehitysvammaisen-henkilo-te-palveluissa/



Valmentaja Riitta Malkamäen vetämään paneelikeskusteluun Kyyt käyttöön -seminaarin päätöspäivänä osallistuivat työkyvytkoordinaattori Birgitta Ojala Tullinkulman Työterveydestä, kehittämisspäälikkö Ismo Hiljanen Kelan terveysosaston työkykyryhmästä, kehitysjohtaja Petteri Ora Kiipulan ammattiopistosta ja yksilövalmentaja Heli Hirvasmaa Silta-Valmennusyhdistyksestä.

Seminaarissa luovutettiin ensimmäinen Työhönvalmennuksen Tulisielu-kunnia-kirja. Sen sai Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiön projektikoordinaattori **Pauli Leinonen**, joka on muun muassa työllistynyt useita asiakkaitaan avoimille työmarkkinoille ja ollut aktiivisesti kehittämässä alaansa.

Vates on myöntänyt Tulisielu-kunniakirjoja vuodesta 2014 alkaen henkilöille, jotka ovat toiminnallaan vaikuttaneet erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työllistämisen edistämiseen tuottaen uusia innovatiivisia toimintamalleja tai läpimurtoja. Vuonna 2015 Tulisielun ovat saaneet Leinosen lisäksi kansanedustaja **Tarja Filatov**, Laptuote-säätiön toimitusjohtaja **Mirja Laine** sekä Etelä-Suomen Klubitalo-osajaat ESKOT ry.

### TYÖHÖNVALMENTAJA = MAHDOLLISTAJA

Kaksipäiväinen seminaari huipentui dialogimaiseen paneelikeskusteluun siitä, mitä yhteistä valmennuksen parissa työskentelevillä on työssään, vaikka tehtävänimikkeet vaihtelevat. Yksi havainto oli, että työpaikasta riippumatta valmennettavan, opiskelijan tai muun asiakkaan yksilöllinen kohtaaminen ja hänen mielipiteidensä kuuntelu oman elämänsä asiantuntijana on tullut

## KYVYT KÄYTTÖÖN -SEMINAARI Työhönvalmennuksen monitahoisuus puhutti

Kyyt käyttöön -seminaarissa Tampereella 13.–14. lokakuuta keskityttiin etsimään valmennuksen ydintä ja pohtimaan ohjaustyön etiikkaa työvalmennuskentän ammattilaisten kesken. Tunnustuksena ansiokkaasta työstä jaettiin Työhönvalmennuksen Tulisielu.

TEKSTI JA KUVAT: Kati Savela

yhä tärkeämmäksi. Tämä ei aina ole ollut itsestään selvä asia esimerkiksi virastojen asiakaspalvelussa.

Keskustelua alusti työhönjaaja, psykoterapeutti VET, kouluttaja ja henkilöstöjohtajan valmentaja **Riitta Malkamäki**. Malkamäki totesi, että moni ammattilainen joutuu tekemään työssään rajanvetoja siinä, millaiset työtehtävät hänen työnkuvaansa kuuluvat.

– Toisaalta selkeä rajanveto on joskus vaikeaa ja turhaakin, mutta oman osaamisalueen kohdentaminen ja nimeäminen on tärkeää asiantuntijuuden kehittämisen näkökulmasta, hän summasi aihetta.

Työhönvalmentajilla ei ole yksiselitteistä ammattinimikettä tai työnkuvaa, ja ne on usein luotava yksin. Yleisön osallistuessa keskusteluun nousikin esiin mahdollistajan ammattinimike, joka kuvastaa hyvin tätä

kenttää. ”Pyrimme mahdollistamaan tulevaisuuden näkymiä asiakkaillemme.”

Keskustelussa tuli ilmi oman työn hyvinä puolina esimerkiksi se, että asiakasta ei enää nähdä palveluiden nöyränä anojana. Toimijoiden yhteistyö asiakkaan asioissa on parantunut ja asiakkaan toimintakyky nähdään laajemmin kuin diagnoosin tai diagnoosien summana.

Kyyt käyttöön -seminaari järjestetään syksyisin, paikkakunta vaihtuu vuosittain. Työryhmiä pyritään kohdentamaan palautteen perusteella entistä tarkemmin, esim. uusille alalla/konkareille. Ohjelmaa rakennettaessa huomioimme kehittämishdotukset verkostolta, jotta seminaari tarjoaisi käytännön työkaluja ja menetelmiä kentälle. ✘



Lopullisen valinnan ehdokkaiden joukosta tehnyt SAK:n työllisyysasioiden päällikkö Pirjo Väänänen kertoi, että Pauli Leinosen valintaan vaikutti mm. hänen kykynsä rakentaa työnantajajayhteistyötä ja verkostoja.



# Aktivera resurser toi Job Shadow Day'n Suomeen

Vatesin kaksi vuotta kestänyt Aktivera resurser -projekti päättyy vuoden 2015 lopussa.

Projektin aikana ruotsinkielisten järjestöjen tieto ja valmius auttaa jäseniään työllistämisasiissa on lisääntynyt. Osatyökykyisten työllisyyskysymykset ovat nousseet enemmän pintaan sellaisilla vammais- tai potilasjärjestöillä, joilla ne eivät aiemmin ole toiminnassa näkyneet.

Yksi näkyvimmistä projektin tuloksista oli Job Shadow Day -konseptin tuominen Suomeen.

Keväällä 2015 projekti pilotoi yhteisrooppalaisen Job Shadow Day -tapahtuman useilla ruotsinkielisillä alueilla. Job Shadow Day tarkoittaa yhden päivän ajan työpaikalla tapahtuvaa seurantaa, jonka tavoitteena on selvittää, olisiko kyseinen työ seuraajalle sopiva. Työnseuraajat ovat vammaisia.

Job Shadow Day oli menestys: noin 60 työnseuraajaa tutustui valitsemaansa työhön 17 paikkakunnalla Helsingistä Vaasaan, Turusta Maarianhaminaan. Job Shadow Dayn motto on ”kyky on tärkeämpi kun rajoitteet”.

Ruotsinkielisestä toiminnasta on tehty RAY:lle jatkohakemus kohdennettuna avustuksena. Tavoitteena on, että Vates-säätiön ruotsinkielinen asiantuntija-toiminta voisi jatkua ns. juurrutettuna toimintana. ✕



Job Shadow Dayn motto on ”kyky on tärkeämpi kun rajoitteet”.



Kuva: Sannaikaia Rantanen

Sakari Söderström tutustui Teboilin työpäivään Porvoon Kiitopisteessä.

## Tiedolla vaikuttaminen

tuottaa tietopankkeja, artikkeleita ja edistää verkostoitumista

Vammaisten, osatyökykyisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden on yhä vaikea saada työtä. Työllistymisen suurimpana esteenä ovat tiedon puute ja epäluulot. Keväällä 2015 alkaneen Vatesin Tiedolla vaikuttaminen -hankkeen tavoite on jakaa tietoa näiden ryhmien työllistymisestä mm. potentiaalisille työnantajille.

Hankkeen vuoden 2016 teemoina ovat kuntien vaikuttamismahdollisuudet edistää osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä, mielenterveyskuntoutujiin työllistymisen keinojen esille tuonti, esteettömyys sekä korkeakoulutettujen vammaisten henkilöiden työllistymisen polut.

Tiedon levittämisen ohella vaikutamme hankkeen kautta asenteisiin. Tuotamme Vatesin verkkosivuille tietopankkeja, joissa kerrotaan mm. osatyökykyisten henkilöiden työllistymisestä ja esteettömyydestä. Tietopankkeihin kokoamme tilastoja, perustietoa, lähteitä, artikkeleita, haastatteluja ja tarinoita. Tietopankit on tarkoitettu päätösten teon tueksi ja tietolähteiksi esimerkiksi medialle.

Vaikuta ja verkostoidu -viestijärjelmälle järjestämme tilaisuuksia ja välitämme tietoa puolin ja toisin Yammer-alustalla, johon osatyökykyisten työllistymisestä kiinnostuneet tiedottajat ja toimittajat ovat tervetulleita. Pyrimme löytämään myös tapoja, joilla vammaisjärjestöjen asiantuntemus saadaan mukaan valtakunnallisiin hankkeisiin ja portaaleihin.

Mediavaikuttamisessa keräämme toimialan verkostoista juttuaiheita, haastateltavia, tapahtumia, osatyökykyisten työllistymisen onnistuneita ja epäonnistuneita tarinoita sekä tarjoamme niitä medioihin.

Yhteistyöterveisin,

Tiina Jäppinen

Tiedolla vaikuttaminen -hanke

tiina.jappinen@vates.fi

puh. 040 5929 645



## Kelan työhönvalmennuksen standardit uudistuvat

Kelan työhönvalmennuksen standardit eli palvelukuvaus uudistuvat v. 2017 alusta niin, että kaksi työhönvalmennuksen muotoa ja työkokeilu yhdistyvät. Tämänhetkiset standardit ovat olleet voimassa vuoden 2015 alusta. Yksi syy uudistukselle on kuntoutusmuotojen tavoitteiden ja sisältöjen osittainen päällekkäisyys.

Tulevissa standardeissa kuntoutuksen kesto on nykyistä joustavampi. Myös siirtyminen esimerkiksi työkokeilusta tai ammatillisesta kuntoutuspalveluksesta työhönvalmennukseen helpottuu. Tällä varmistetaan, että asiakas kykenee hyödyntämään kuntoutuksen eikä lähde esimerkiksi työhönvalmennukseen liian aikaisin.

Palveluntarjoajat saavat koulutusta uuteen tilanteeseen. Myös työnantajille on tarjolla tukea, kuten räätälöityjä ratkaisuja helpottamaan kuntoutujan vastaanottamista ja ohjausta.

## Osku-verkkopalvelu auki ensi vuonna

Uuden hallituksen yhtenä kärkihankkeena on osatyökykyisten työllistäminen. Siihen liittyvä sosiaali- ja terveysministeriön perustama ns. Osku-ohjelma jatkuu aiempaa vahvempana.

Vates on mukana ohjelmaan kuuluvassa Osku-verkkopalvelun kokoamistyössä. Osku on sivuston työnimi, joka on lyhenne osatyökykyisestä. Sivustohanketta koordinoi Kuntoutussäätiö ja mukana ovat Vatesin lisäksi STM ja Vakuutus kuntoutus VKK.

Sivustolle kerätään osatyökykyisten työllistymiseen liittyvää aineistoa ja linkkejä ammattilaisille, työnantajille ja työnhakijoille itselleen. Tavoitteena on koota olemassa oleva monipuolinen materiaali yhdelle, helposti löydettävälle sivustolle. Verkkopalvelun sisällönmääritys- ja kokoamistyö on alkanut syksyllä 2015 ja jatkuu vuoden 2016 aikana niin, että sivusto saadaan auki viimeistään loppuvuonna.

Vates osallistuu aineiston kokoamiseen verkostojensa ja taustayhteisöjensä avulla omaan toiminta-alueeseensa liittyvissä teemoissa.

## Työelämä 2020 jatkaa tuottavuuden ja työhyvinvoinnin edistämistä

Työelämä 2020 -hanke valmistautuu jatkamaan toimintaansa myös uudella hallituskaudella. Visiona on edelleen, että Suomen työelämä on Euroopan paras vuonna 2020. Lähtökohtana on parantaa paikallisella yhteistyöllä tuottavuuden ja työhyvinvoinnin samanaikaista edistämistä kaiken kokoisilla työpaikoilla. Ratkaisuihin otetaan huomioon erilaisten yritysten ja työpaikkojen kehityskaari ja tarpeet. Tarvittavia toimia konkretisoidaan entistä paremmin. Eri toimijoiden kesken vahvistetaan synergioita ja yhteistyötä toimintatapojen yhteistoiminnalliseksi uudistamiseksi. Vates on edelleen mukana hankkeen johtoryhmässä.



# Vates-säätiö

**Vates**  
säätiö

Vates-säätiö on asiantuntija-organisaatio, joka edistää vammaisten, pitkäaikaissairaiden tai osatyökykyisten henkilöiden yhdenvertaista työllistymistä, siirtymä avoimille työmarkkinoille, työhön kuntoutumista sekä sosiaalisen työllistämisen toimialan yksiköiden toimintamahdollisuuksia. Toiminta on valtakunnallista.

Vates-säätiöllä on 36 taustayhteisöä. Taustayhteisöt ovat valtakunnallisia vammaisjärjestöjä ja niiden alueellisia yhdistyksiä sekä erityishuollon kuntayhtymiä ja työllistämispalveluita tuottavia toimijoita.

## ■ KESKEISET TOIMINTA-ALUEET

- » vaikuttaa työllisyys-, sosiaali- ja koulutuspolitiikkaan sekä työnantajiin ja työmarkkinoihin
- » kehittää työllistymismuotoja ja kuntoutumismalleja yhteistyössä käytännön toimijoiden kanssa
- » edistää työhönvalmentajapalvelun laatua ja saatavuutta
- » kehittää työllistymisyksiköiden työpaikkoja ja työoloja sekä edistää työsuhteeseen siirtymisiä
- » tuottaa asiantuntijapalveluja mm. tietopalvelua, konsultointia, koulutusta ja ohjausta.

## ■ MENEILLÄN OLEVAT HANKKEET

- (yhteyshenkilöt)
- » Aktivera resurser, 2013–2015 (RAY) Walter Fortelius
  - » Väilyömarkkinat osana työelämää, 2014–2015 (RAY) Petri Puroaho
  - » Tiedolla vaikuttaminen 2015–2017 (RAY) Tiina Jäppinen
  - » PARTY-hanke, 2015–2018 (ESR), Kaija Ray

## ■ VATES VALTAKUNNALLISISSA KEHITTÄMISRYHMISSÄ

- » Työelämä 2020-hankkeen johtoryhmä (Jaana Pakarinen, Jukka Lindberg)
- » OSKU-portaalihanke (Osatyökykyiset työssä -ohjelman jatko), STM (Jukka Lindberg, Kati Savela)
- » Työpankkikokeilun toimintaryhmä, STM (Jukka Lindberg)
- » Vammaisfoorumin työllisyysryhmä (Teppo Rautjärvi)

## ■ VATESILLA EDUSTUS SIDOSRYHMIEN PROJEKTIN OHJAUSRYHMISSÄ

- » RATKO-hanke, *Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö*
- » Walttivalmennus, *Salon kaupunki ja Varsinais-Suomen ELY-keskus*
- » Kehitysvammaiset ihmiset töihin – syrjäytymisestä osallisuuteen, *Kehitysvammaliitto ry*
- » Duunimentori, *Lihastautiliitto*
- » Talli-hanke, *Puustellin työkyky*
- » Löydä kyky -projekti, *Autismisäätiö*
- » Hankinnoista duunia, *Handu-projekti, Terveystieteiden tutkimuskeskus*
- » PARTY (Parempaa työ- ja toimintakykyä), *Rauman kaupungin hallinnoima ESR-hanke, Vatesilla osahanke*
- » POVERI-projekti, *Kuurojen Palvelusäätiö*
- » Työtä tekijöille, *Epilepsialiitto*
- » Vatesin edustaja on Kiipulan ammattiopiston johtokunnassa (2015–2018).

## ■ VATES JÄSENEÄ

- » SOSTE Sosiaali ja terveys ry ([www.soste.fi](http://www.soste.fi))
- » Yritysvastuuverkosto FIBS ([www.fibsry.fi](http://www.fibsry.fi))
- » Henkilöstöjohton ryhmä (henkilöjäsenyys) ([www.henryorg.fi](http://www.henryorg.fi))
- » Sosiaalialan Työnantajat ry
- » EUSE – European Union of Supported Employment ([www.euse.org](http://www.euse.org))
- » Social firms Europe CEFEC ([www.socialfirmseurope.org](http://www.socialfirmseurope.org))
- » Workability International ([www.workability-international.org](http://www.workability-international.org))

## ■ KYVYT KÄYTTÖÖN -VERKOSTO

Säätiön ylläpitämä valtakunnallinen verkosto, joka kokoaa vammaisten, pitkäaikaissairaiden tai osatyökykyisten henkilöiden työllistymisestä kiinnostuneet toimijat. Noin 900 jäsentä.  
[www.vates.fi/vates/verkosto](http://www.vates.fi/vates/verkosto)

## ■ KEHITTÄMISRYHMÄT

- » Työhönvalmennuksen kehittämisryhmä  
Lisätietoja: [anne.korhonen@vates.fi](mailto:anne.korhonen@vates.fi)
- » Vaikuta ja verkostoidu (viestinnän tekijöille suunnattu ryhmä)  
Lisätietoja: [tiina.jappinen@vates.fi](mailto:tiina.jappinen@vates.fi)
- » Aktivera Resurser (ruotsinkielisille toimijoille)  
Lisätietoja: [walter.fortelius@vates.fi](mailto:walter.fortelius@vates.fi)

HENKILÖSTÖ Sähköpostit muotoa [etunimi.sukunimi@vates.fi](mailto:etunimi.sukunimi@vates.fi)

### Jaana Pakarinen

Toimitusjohtaja  
0400 764 793

### Marianne Kaunismäki

Johdon sihteeri, viestintäassistentti  
044 743 1929

### Walter Fortelius

(31.12.2015 saakka, jatko mahdollinen)  
Projektipäällikkö  
Aktivera resurser -projekti  
044 546 4987

### Tarja Haili

Sihteeri, projektit ja verkostot  
(09) 7527 5501

### Tiina Jäppinen

Toimittaja  
Tiedolla vaikuttaminen -hanke  
040 592 9645

### Anne Korhonen

Kehittämiskoordinaattori  
Työhönvalmennus ja ammatillinen kuntoutus  
045 676 5473

### Jukka Lindberg

Kehittämispäällikkö  
Työllistämisyksiköiden liiketoiminnallinen kehittäminen  
040 541 9493

### Petri Puroaho

(31.12.2015 saakka)  
Projektipäällikkö  
Väilyömarkkinat osana työelämää  
044 589 7655

### Teppo Rautjärvi

Vaikuttamistyön assistentti  
050 465 2740

### Kaija Ray

Kehittämispäällikkö  
Väilyömarkkinoiden ohjaus - ja palveluprosessit, osaamisen kehittäminen  
0440 724 944

### Ella Rytönen

Toimistoapulainen  
(09) 7527 5507

### Kati Savela

Vs. viestintävastaava  
044 587 9568

### Pasi Ylipaavalniemi

Talouspäällikkö  
044 521 2133



Tilaa Kyvyt käyttöön -lehti tai tee osoitteenmuutos. Voit myös perua tilauksesi.

### Marianne Kaunismäki

044 743 1929  
[marianne.kaunismaki@vates.fi](mailto:marianne.kaunismaki@vates.fi)

## Vates-säätiö

Olttemannitie 8,  
00620 Helsinki  
PL 40,  
00621 Helsinki

p. (09) 752 7551  
[vates-saatio@vates.fi](mailto:vates-saatio@vates.fi)

[www.vates.fi](http://www.vates.fi)  
[www.twitter.com/kyvytkayttoon](https://www.twitter.com/kyvytkayttoon)  
[www.facebook.com/kyvyt.kayttoon](https://www.facebook.com/kyvyt.kayttoon)

## ■ KOULUTUS

Vates toteuttaa seminaareja ja koulutustilaisuuksia. Vates tarjoaa myös tilauskoulutusta.

Lisätietoa: [kaija.ray@vates.fi](mailto:kaija.ray@vates.fi)

## TULOSSA



## Vates-päivät

11.–12.5.2016

HELSINKI / PK-SEUTU

**Vates**

**Vates**✕

Vates-päivät  
11.–12.5.2016  
pidetään  
pääkaupunkiseudulla.

---

Seuraa ilmoittelua mm.  
Vates INFO -uutiskirjeessämme.



Liity  
Kyvyt Käyttöön  
-verkostoon

ja vaikuta kanssamme osatyökykyisten  
työllistymiseen. Jäsenille myös alennusta  
koulutuksistamme.

---

LISÄTIETOA:

vates.fi ->  
Verkosto